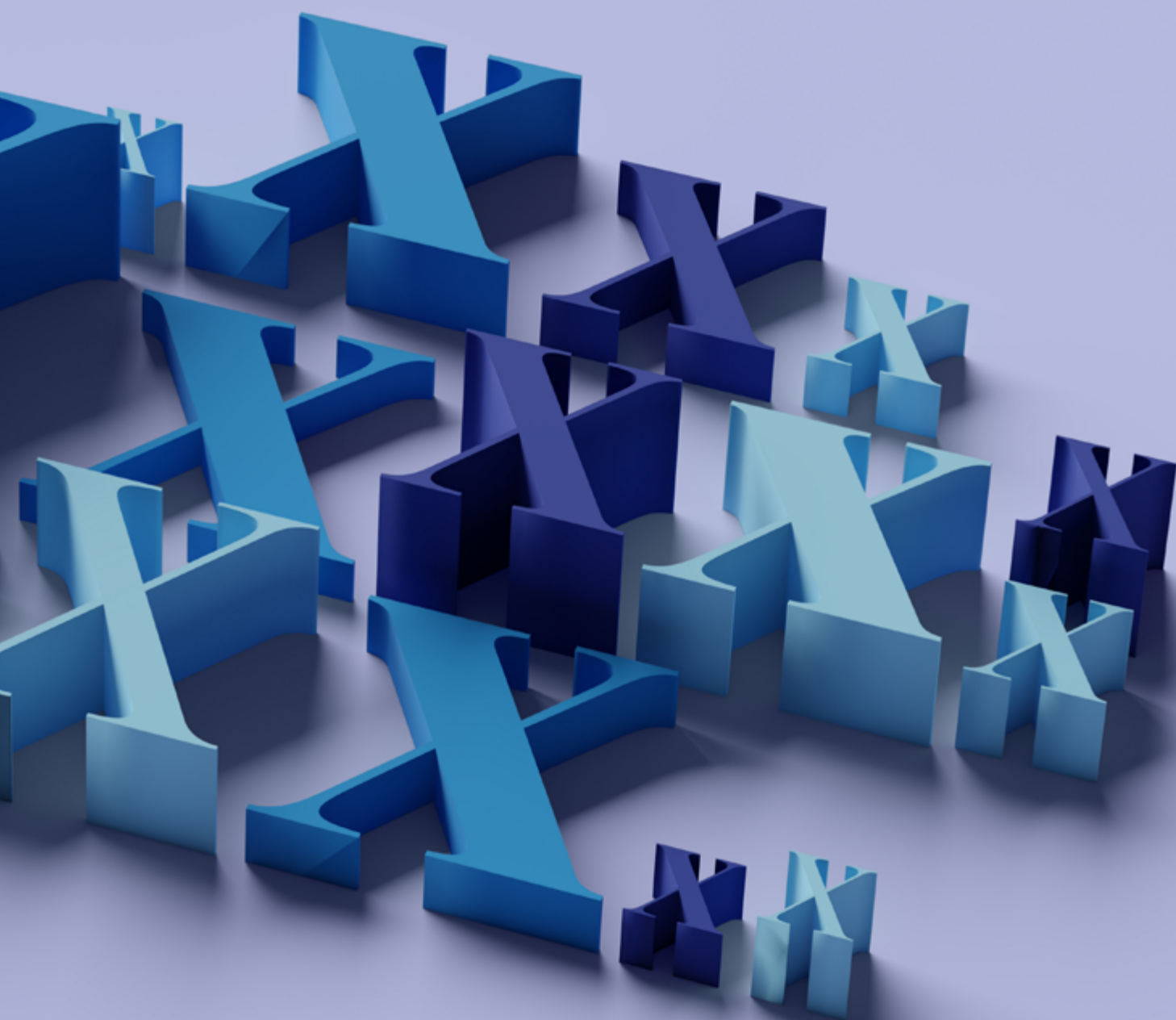

kbnn:

Barometer X

Ung i nord 2023

Barometer X 2023

Unge voksnes preferanser, livssituasjon og planer er på flere måter avgjørende for regionenes og landets utvikling framover.

Derfor er det så viktig å ha kunnskap om hvor de vil bo, hva de vil jobbe med og hva de er opptatte av. Vi tar de unge på alvor og har spurt hva de unge mener. Undersøkelsen inneholder spørsmål om en rekke tema.

Den dekker tilknytning til landsdelen, miljø og bærekraft, bostedsvalg, arbeidsliv og utdanning, helse og livskvalitet og diskriminering.

I tillegg til å presentere data fra undersøkelsen, er tallene satt i en kontekst med et rikt utvalg av kilder: Statistikk fra andre undersøkelser, registerdata, avisartikler og rapporter.

Alle foto: Mats Gangvik

Sammendrag

Nord-Norge opplever for tiden økte utfordringer med å opprettholde folketallet og sikre tilgang på arbeidskraft. Utfordringene er spesielt synlig i distriktskommunene.

Undersøkelsen viser likevel at tilknytningen til landsdelen er høy og har vokst noe de siste to årene. De fleste mener også Nord-Norge er et bra sted å bo. De er veldig stolte av landsdelens natur, historie, kultur, musikk og sport, men også av oppnåelser innen vitenskap og teknologi. Likevel vurderer en av fire unge voksne å flytte ut av landsdelen de nærmeste fem årene. En betydelig andel forventer å bo i en større kommune når de flytter. Mange unge voksne mener kommunene og fylkeskommune burde jobbe mer for å involvere innbyggerne i viktige beslutninger. Samtidig er det få som vurderer å involvere seg i politiske verv, og interessen er større for å delta i frivillige organisasjoner og å være frivillig på kulturarrangementer. Generelt er det færre som svarer de vil bidra med frivillig arbeid enn de to foregående årene.

Interessen for miljøvennlige alternativer har vært økende i flere år, men undersøkelsen kan tyde på en utflating. Et av områdene der engasjementet for bærekraftig utvikling er størst, er interessen for lokal produsert mat. Det er imidlertid noe ned fra i fjor. Nedadgående interesse gjelder også færre som vektlegger å reise miljøvennlig, lavere interesse for grønne fond og bærekraftige aksjer. Den fallende interessen skjer samtidig som EUs taksonomi og andre føringer stadig øker kravene til bærekraftige tilpasninger i samfunnet.

De foregående årene utfordret livssituasjonen og psyken til folk etter at koronapandemien isolerte folk fra samvær med arbeidskollegaer, studenter og andre. Årets undersøkelse viser en endring både for psykisk helse og fysisk helse der merkbart flere er fornøyd. Tre av fire unge voksne, som ofte er i en etableringsfase med familie og jobb, er også fornøyd med at hverdagen gir tid til å holde på med sine interesser.

Etter et nytt år der prisene har økt mer enn lønningene, og flere renteøkninger som særlig påvirker de med høye lån, så svarer nesten tre av fire at de har bekymringer for privatøkonomien, herav er en betydelig del meget bekymret. Det er en økning i løpet av de to siste årene. Kvinner er mer bekymret enn menn, yngre mer bekymret enn eldre og de største og minste kommunene har mest bekymrede unge. Som i fjor er en av fire bekymret for ikke å kunne klare en uforutsett utgift uten å ta opp lån. Til tross for stram privatøkonomi svarer nærmere 60 prosent av de unge voksne at de sparer i aksjefond, det er en økning fra i fjor, men også på et høyt historisk nivå. Menn sparer mer enn kvinner i fond, og forskjellen er enda større for sparing i enkeltaksjer.

I valg av jobb er godt sosialt miljø rangert som klart viktigste kriteriet i årets undersøkelse, dernest følger å kunne jobbe med sine interesser og høyest mulig lønn. Først som klart fjerde

rangert finner vi stabil og sikker arbeidsplass. At en stabil og trygg jobb rangeres lavere enn for et par år siden kan skyldes en særdeles lav arbeidsledighet. Menn vektlegger i større grad høy lønn, faglige interesser og karriere enn kvinner. Kvinner vektlegger muligheter for etterutdanning, sosialt miljø og sikker arbeidsplass mer enn menn. Godt over halvparten er helt eller delvis enige i at Nord-Norge gir gode karrieremuligheter, og 80 prosent av studentene forventer å få en relevant jobb i landsdelen. Det er flere enn i fjor. For de nærmeste ti årene svarer 65 prosent at de ønsker å ta videreutdanning og/eller kompetansehevende tiltak. Det er noe lavere enn forrige år. Flertallet forutsetter støtteordninger for å ta kompetansehevende tiltak, og tre av fire er villig til å bytte jobb for å kunne styrke kompetansen. I kommuner utenom Tromsø og Bodø (med sentralitet 3) er det klart flere som foretrekker digitale kompetansehevende tiltak fremfor fysiske.

Helsetjenester, kommunikasjoner, utdanningsmuligheter, sosiale møteplasser/fritidstilbud og tiltak for arbeidsplasser og vekst i innbyggertall er det unge voksne rangerer som viktigst å ha på plass for at steder skal være attraktive å bo på. Av det som er viktig for folk, men der man er mest misfornøyd med tilbudene gjelder

kommunikasjoner - særlig høye reisekostnader og lang reisetid på lengre reiser ut av regionen/ landsdelen samt kollektivtilbudet. Ellers vil vi framheve stort misforhold mellom viktighet og tilfredshet med tilbudet innen helsetjenester, sosiale møteplasser, tiltak for vekst i innbyggere og utdanningsmulighetene.

Vel 60 prosent har opplevd eller observert diskriminering det siste halvåret. Det er noe lavere enn i fjor og enda lavere enn for to år siden. Mest utbredt er diskriminering basert på etnisk bakgrunn/innvandring, deretter basert på kjønn og seksuell orientering. For alle de forannevnte forholdene er det færre som mener det diskrimineres.

Undersøkelsen viser at de unge i landsdelen er bekymret for befolkningsutviklingen. Når det gjelder nedgang i fødselstallene er årsakene som oppgis sammensatte. Tre hovedområder som framheves i undersøkelsen er: At unge flytter sørover, økonomi og prioritering av egen jobb og karriere. Bekymring for fremtiden og vanskelig å finne stor nok bolig nevnes også av mange. I den åpne svar-kategorien nevnes det videre at karriereplanlegging er en faktor som fører til at unge voksne utsetter å få barn.

Innhold

1. Tilknytning, stolthet og engasjement i nord	6
1.1 Nordnorsk tilhørighet i perspektiv – globale befolkningstrender	7
1.2 Innbyggermedvirkning og tillit til de folkevalgte	9
1.3 Deltakelse i lokalsamfunnet	11
1.4 Er Nord-Norge attraktivt for unge, og hva fremmer stolthet for landsdelen?	13

2. Holdninger til bærekraftige varer og tjenester	15
--	-----------

3. Livskvalitet og helse	18
---------------------------------	-----------

4. Privatøkonomi i en turbulent tid	22
4.1 Mange er bekymret for privatøkonomien	23
4.2 Sparing og finansinvesteringer	24

5. Utdanning og arbeidsliv	26
5.1 Forventninger til relevant jobb og karrieremuligheter	28
5.2 Interessant jobb og godt sosialt miljø er viktigst ved valg av jobb	30
5.3 Kompetansehevende tiltak	32

6. Unges bolig og bosted	33
6.1 Flytteplaner og kommunestørrelse	34
6.2 Hva er viktig å ha der du bor, og hva er du fornøyd med?	36
6.3 Bolig og eierskap	38

7. Diskriminering	39
--------------------------	-----------

8. Meninger om hvorfor det fødes færre barn	42
--	-----------

Metode og definisjoner	46
-------------------------------	-----------

Referanser	47
-------------------	-----------

kbnn:

Tilknytning, stolthet og engasjement i nord

Nordnorsk tilhørighet i perspektiv – globale befolkningstrender

Mange land i verden opplever demografiske utfordringer med lave fødselstall.

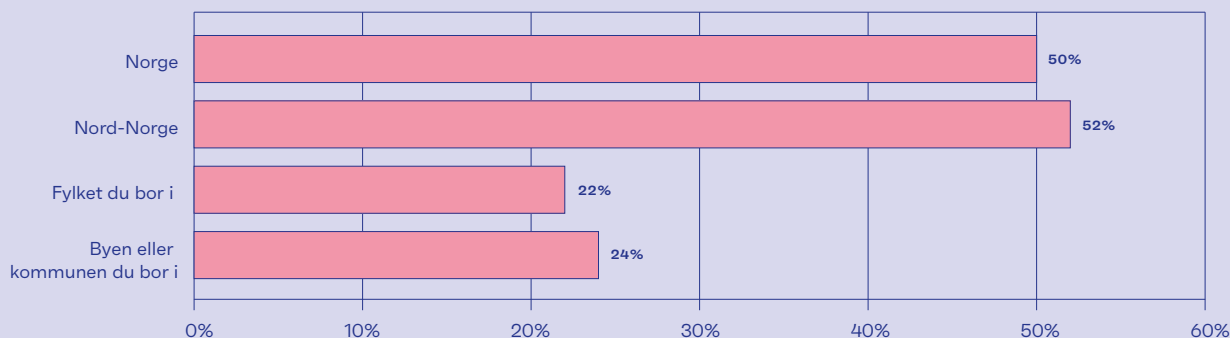
Dette har økt oppmerksomheten rundt behovet for å stimulere til befolkningsvekst, inkludert tiltak for å styrke attraktiviteten, spesielt blant unge voksne. De unge er en mobil aldersgruppe og som samtidig bidrar med nye barnekull til lokalsamfunnene. Der man ikke klarer å konkurrere på kriterier som tiltrekker seg folk til urbane regioner, vil befolkningens opplevelse av tilhørighet og regionspesifikk identitet si noe om regioners robusthet i å holde på befolkningen i en tidsepoke med høy grad av mobilitet i befolkning og arbeidsmarked.

Nord-Norge opplever økende utfordringer med å opprettholde folketall og sikre tilgang på arbeidskraft. Dette ble særlig aktualisert med Normann-utvalgets demografiutredning (NoU 2020:15). Samtidig har regionen hatt en økt sentralisering av bosettingen også internt i landsdelen fra distrikt og småkommuner inn mot flere større bykommuner i nord. Den reduserte arbeidsinnvandringen under

og etter pandemien har forsterket denne trenden i de senere årene. Usikkerheten framover forsterkes ytterligere av økende flyktningestrømmer på grunn av krig, fattigdom og forventede klimaeffekter.

Undersøkelsen viser at tilknytningen til Nord-Norge blant unge voksne er høy. Tilhørigheten til landsdelen oppleves som omtrent like sterk som den nasjonale, men betydelig høyere enn tilknytningen de føler til fylket og kommunen de bor i. Mens 52 prosent svarer at de har en meget sterk tilknytning til landsdelen sier 32 prosent de har en sterk tilknytning. Tilsvarende oppgir henholdsvis 50 og 34 prosent meget sterk tilknytning til Norge. Ettersom andelene som svarte meget sterk tilknytning til fylke og kommune er lavere enn for to år siden, mens andelen for landsdels-tilknytning økte noe i perioden, kan det tyde på at landsdelsidentiteten er mer stabil enn til fylke og kommune.

ANDEL SOM FØLER SEG MEGET STERKT TILKNYTTET TIL...

Mulige forklaringer til at landsdeltilknytningen er sterkere enn til fylke/kommune kan til dels skyldes det generelle flyttemønsteret mot sentrum, blant annet at mange respondenter har flyttet fra hjemkommunen for å arbeide eller studere, og dermed ikke har så sterk tilhørighet til den nåværende bostedskommunen. Ytterligere har vi over lengre tid hatt en annen utvikling som kan ha svekket den lokale tilknytningen, nemlig at en betydelig økt andel av befolkningen har innvandrerbakgrunn, enten hos de unge voksne selv eller foreldrene. Disse har ofte ikke bodd lenge nok til å etablere en sterk lokal tilknytning, og innvandringen kan i større grad være relatert til Norge som helhet enn til det spesifikke lokalsamfunnet de har bodd i. Vi har ikke direkte datagrunnlag i spørsmålene for å analysere det, men vi vet derimot at det er stor grad av videreflytting ut av landsdelen blant innvandrere til andre deler av landet, som kan gi støtte til en slik forklaring.

Vi har også sett nærmere på om den sterkere nordnorske identitetsfølelsen, sammenlignet med graden av opplevd lokal tilknytning, varierer med alder, kjønn, utdanningsnivå og hvor sentral kommune man bor i. Dette har vi datagrunnlag for å vurdere, og selv om vi finner ulikheter, er de ikke store innenfor disse fire gruppene. Den kanskje tydeligste forskjellen finner vi derimot når det gjelder nasjonal tilhørighet, som viser en veldig høy andel kvinner som føler sterk eller meget sterk tilknytning til Norge, 95 prosent, mot 75 prosent for menn.

Tilknytning spiller en stor rolle i valg av bosted, og hvorvidt man vender tilbake til hjemkommunen eller regionen etter studier – eller for å stifte familie (Sørliie m. fl., 2012; Angell m. fl., 2012). I undersøkelsen sier 71 prosent av de med sterk eller meget sterk tilknytning til landsdelen at de tror de vil bo der om 5 år. Bare 42 prosent av de med liten eller ingen tilknytning sier det samme.

Innbyggermedvirkning og tillit til de folkevalgte

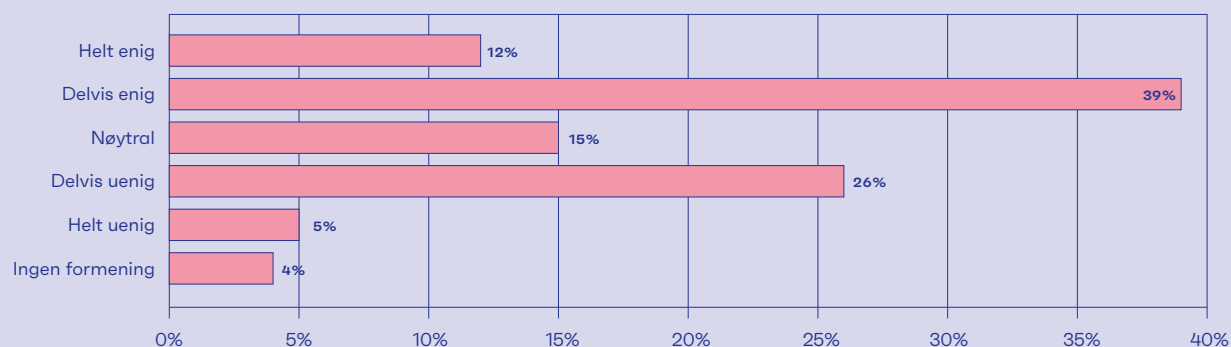
Innbyggernes opplevelse av demokrati, medborgerinvolvering og tillit til politikere har virkelig blitt satt på dagorden den siste tiden. For landsdelen har det ført til stort engasjement, ikke minst i debatten og avgjørelsene om sammenslåing og oppsplitting av fylkeskommuner og kommuner.

Diskusjon om hva sammenslåing av kommuner og fylkeskommuner ville gjøre med innbyggerinvolvering og avstand til politikere var blant sentrale diskusjonstema. Senest har fokuset på politikertillit økt, spesielt i lys av nylige avsløringer og medieoppslag. Disse oppslagene har handlet om sentrale politikeres habilitet i utnevningssaker til viktige samfunnsverv. Det har også vært fokus på eierskap og aksjehandel blant politikere og deres nærstående.

Med dette som bakteppe, så er det klart flere unge voksne som mener politikerne tross alt

jobber for innbyggernes beste. 51 prosent er delvis eller helt enige i dette, mens 26 prosent og 5 prosent er delvis eller helt uenige i dette. Gitt at bare en mindre andel stiller seg nøytral, tyder dette på en viss polarisering i synspunktene. Dette er noe mer positivt enn undersøkelsen i fjor og året før. Høyest tillitt til at politikerne i fylke/kommune jobber for innbyggernes beste finner vi blant de med høyere utdanning, men også høyere tillitt blant kvinner enn menn. Det er mindre forskjeller mellom aldersgrupper, og også mellom distrikts- og bykommuner.

FYLKET/KOMMUNEN JEG BOR I JOBBER FOR INNBYGGERNES BESTE?

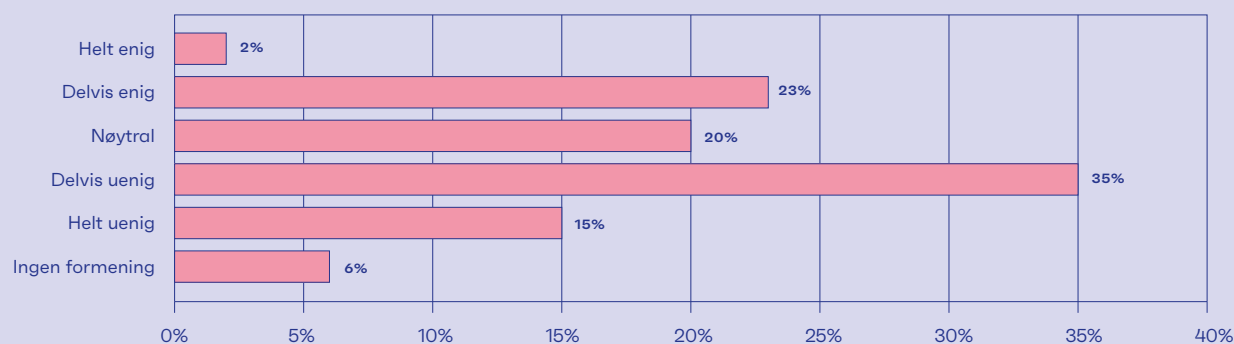
Angående brukerinvolvering er resultatene svakere. 29 prosent er helt eller delvis enige i at fylket og kommunen tar hensyn til innspill fra innbyggerne i viktige beslutninger mens hele 52 prosent er helt eller delvis uenige i dette. Aller svakest er resultatene om unge voksne mener fylket/hjemkommunen jobber aktivt med å forbedre brukerinvolveringen. Bare 25 prosent er delvis eller helt enige i dette, mens 50 prosent er uenige i at de jobber med å forbedre dette. For begge disse spørsmålene var synspunktene omtrent uendret fra de to foregående årene.

Til tross for delte meninger om politikere og deres arbeid, befinner Norge og Nord-Norge seg i europatoppen når det gjelder tillit til både politikere, politi og det juridiske systemet. Tall fra

[den europeiske samfunnsundersøkelsen](#) viser at nordmenn, også respondentene fra Nord-Norge, har høy tillit. Dette er ikke noe nytt: Norge og de andre nordiske landene har lenge vært blant landene i Europa med høyest institusjonell tillit (Kleven, 2016).

Samfunnsundersøkelsen viser imidlertid at innbyggere i Nord-Norge har mindre tillit enn innbyggerne i Sør-Norge, spesielt til Stortinget. Dette støttes også av innbyggerundersøkelser fra Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ), der [folk i nord svarer at de er mer negativt innstilt til politikere](#). Stor avstand til makta [trekkes fram som en forklaring](#).

ARBEIDER AKTIVT MED Å INVOLVERE INNBYGGERNE I MER VIKTIGE BESLUTNINGER

Deltakelse i lokalsamfunnet

Unge voksnes interesser og livssituasjon varierer betydelig, noe som framkommer i hva de har anledning til eller ønsker å engasjere seg i ulike aktiviteter i lokalsamfunnet.

Over de siste tre årene ser vi en endring i samlet engasjement på aktivitetene vi har spurt om, mens vi ser en større stabilitet i hva de involverer seg i eller kan tenke seg å bidra i utviklingen av sitt lokalsamfunn.

Det som skiller seg ut, er at nesten alle – 86 prosent – deltar, eller anser det som aktuelt å stemme ved valg. Siden valgdeltakelsen blant unge i lokalvalgene har ligget vesentlig lavere enn dette, omkring 50 prosent, er det betydelig avstand mellom gode intensjoner og faktisk oppnå en sterkere deltakelse i demokratiet. Den høye ambisjonen om å stemme ved valg gjelder uavhengig av kjønn, alder, by-/distriktskommune og utdanningsnivå.

Ellers viser tallene at det er flest som ønsker å involvere seg i frivillige organisasjoner, med 33 prosent. Når det kommer til å ha vært, eller å

vurdere å bli, aktivt medlem i en organisasjon – samt deltakelse i frivillige organisasjoner – svarer 27-28 prosent positivt på begge spørsmål. For deltakelse som frivillig på kulturarrangementer er dette en del lavere enn i fjor da 37 prosent svarte positivt på det. Kvinner svarer også denne gang i større grad enn menn at de deltar i frivillig kultur- og organisasjonsarbeid. Det er også en klart høyere andel i de minst sentrale kommunene som deltar eller vurderer å delta i frivillige organisasjoner, være frivillig på kulturarrangementer og som delta aktivt medlem av en organisasjon.

Norge har en aktiv frivillig sektor som skaper store verdier. Tall fra Frivillighet Norge for perioden 2021-2023 ([Frivillighet Norge/Kantar, 2020-2023](#)) viser at henholdsvis 55, 58 og 62 prosent har deltatt i frivillig arbeid de siste 12 månedene. Før pandemien var deltakelsen

høyere, og i 2020 svarte 66 prosent at de hadde deltatt. Ifølge rapporten har mange blitt forhindret fra å delta som følge av pandemien, men ønsker å bidra om muligheten dukker opp. De siste tallene tyder på at frivillighetsaktiviteten har tatt seg noe opp igjen, men er fortsatt lavere enn før pandemien.

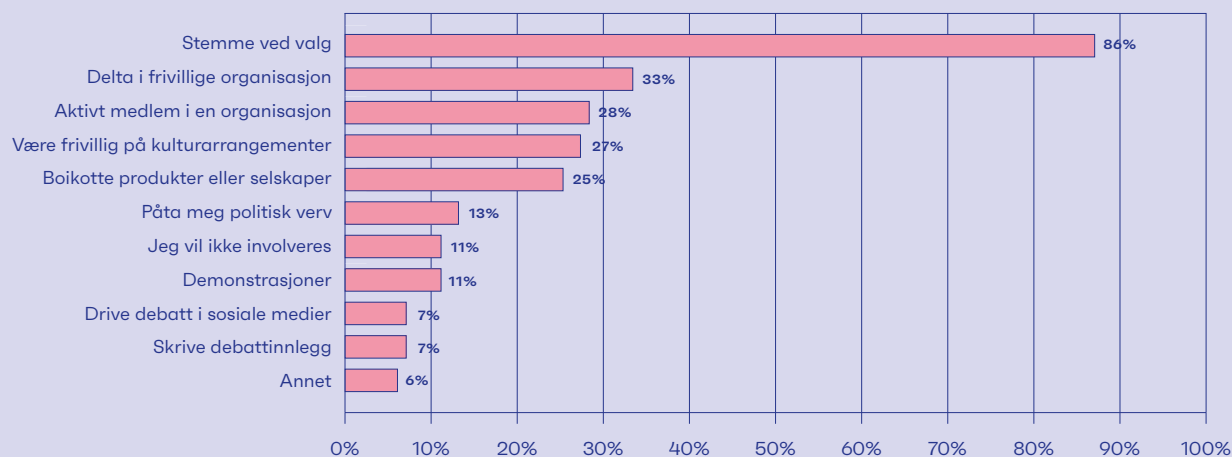
Deltakelse på områder som involverer politikk og meningsytringer viser generelt lavere deltagelse og engasjement enn øvrige aktivitetsområder for lokal utvikling. Unntaket er andelen som er villig å påvirke utviklingen gjennom å «Boikotte produkter eller selskaper», 25 prosent svarer positivt på det. Det er også flere enn unge voksne svarte i fjor.

Respondentene synes imidlertid å ha større terskel for å delta i aktiviteter som krever

større forpliktelser eller kan være utsatt for motytringer. Færrest svarer at de vil skrive debattinnlegg i media eller sosiale medier, mens litt flere svarer at de vil delta i demonstrasjoner eller påta seg politiske verv. En årsak til dette kan være at deltakere i offentlig debatt ofte blir utsatt for hatefulle ytringer. En rapport fra 2018 (Likestillings- og diskrimineringsombudet) viser at ni prosent av alle kommentarer som ble undersøkt på NRK og TV2s facebook-sider inneholdt hat. Mange vegrer seg for å delta i debatten på grunn av dette (Øistad & Veledar, 2021).

Sammenlignet med de to foregående årene tyder dataene på en generell nedadgående utvikling i deltagelse eller villighet til å bidra på flere områder innen lokal samfunnsutvikling.

ANDEL SOM HAR ELLER VURDERER Å INVOLVERE SEG I UTVIKLINGEN AV LOKALSAMFUNNET VED Å...

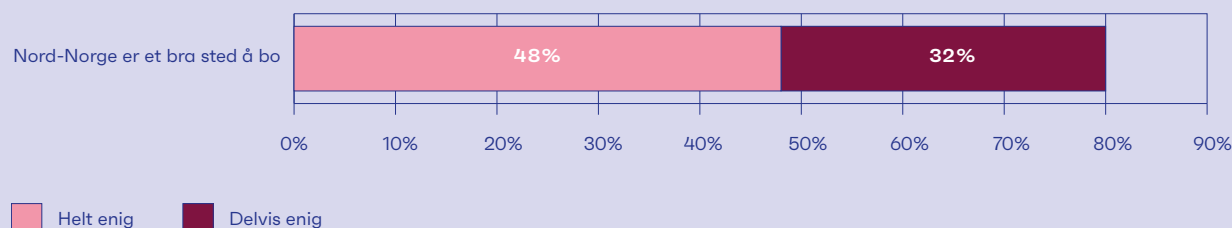
Er Nord-Norge attraktivt for unge, og hva fremmer stolthet for landsdelen?

Det er stor grad av enighet om at Nord-Norge er et bra sted å bo. Hele 80 prosent er helt/delvis enige i påstanden, fordelt på 48 prosent helt enige og 32 prosent delvis enige. Kun ti prosent er delvis/helt uenig i dette.

Noen flere kvinner (86 prosent) enn menn (78 prosent) er også i år helt/delvis enige i at Nord-Norge er et bra sted å bo, og noen flere med høyere utdanning (83 prosent) enn de uten høyere utdanning (78 prosent) er helt/delvis enige i påstanden. Sammenlignet med tidligere uttrykker flere en høyere grad av

tilfredshet enn de to foregående årene, både ved at andelen som er helt tilfredse er høyere og at færre er utilfredse med å bo i nord. Ikke overraskende tror 73 prosent av de som ikke trives at de trolig vil ha flyttet fra landsdelen om fem år.

ANDEL SOM ER HELT/DELVIS ENIGE Å PÅSTANDENENE UNDER

Både fra reiselivsskildringer fra utlendinger på besøk og litteratur framstilles nordnorsk natur og historie som vakker og eksotisk og på en måte som bringer fram stolthet. Her inngår fortellinger om bosetting og verdiskaping som har vokst fram under barske kår og skapt store verdier hentet ut særlig fra mineraler, vannkraft og kystbaserte næringer. Ikke minst har den økte erkjennelsen av betydningen eksporten av nordnorsk fisk hadde for økonomien under den norske statsdannelsen, samt den nordnorske rollen under andre verdenskrig, frambrakt stolthet. Hele 96 prosent er nokså eller svært stolt av nordnorsk natur. De som er svært stolt utgjør hele 89 prosent og bare én prosent er ikke stolt. Nesten like mange er nokså/svært stolt av landsdelens historie, men de som er svært stolt utgjør 47 prosent og bare sju prosent er ikke stolt av den. Mest stolt av historien er de yngste i aldersgruppen vi undersøker, nemlig de i alderen 18-24 år. Både for natur og historie er stoltheten på samme nivå som i fjorårets undersøkelse.

Musikk og underholdning er det som rangeres tredje høyest av hva man er stolt over. 25 prosent sier de er svært stolte av nordnorsk

musikk og underholdning, mens 44 prosent er nokså stolte. Det er omtrent samme nivå som i fjor. Nord-Norge har hatt en epoke med blomstrende kulturliv der blant annet kultur-skolene og musikk og dramalinjer har spilt en viktig rolle. Flere tar musikk- og teaterutdanning på høgskole-/universitetsnivå og inngår i en profesjonell karriere. Nordnorske aktører eksponeres i økende grad i TV-produksjoner og konkurranser, konserter og festivaler og via nettstrømming, og vinner priser. Kunst og litteratur får ikke like stor oppmerksomhet, ettersom flest (36 prosent) svarer at de er nokså stolte, mens andelen som er svært stolte er 11 prosent, og hele 29 prosent har ingen formening. Kvinner er mer stolt av kunst og kultur i nord enn menn, de i alderen 25-34 år mer stolt enn de yngre i alderen 18-24 år, unge voksne i småby- og distriktskommuner mer stolt enn de i mest sentrale bykommunene og de med høyere utdanning mer stolt enn de uten.

Sport er blant områdene som mange er stolt av (61 prosent), men der en høy andel (29 prosent) av alle også svarer de er svært stolt. Det er de yngste aldersgruppene, 18-24 og 25-29 år, samt menn, som er mest stolt av nordnorsk sport.

At sport er populært, og enda mer populært i 2023 enn i fjor, kan blant annet skyldes at det i en stor idrett som fotball er to nordnorske lag i toppen av den nasjonale eliteserien.

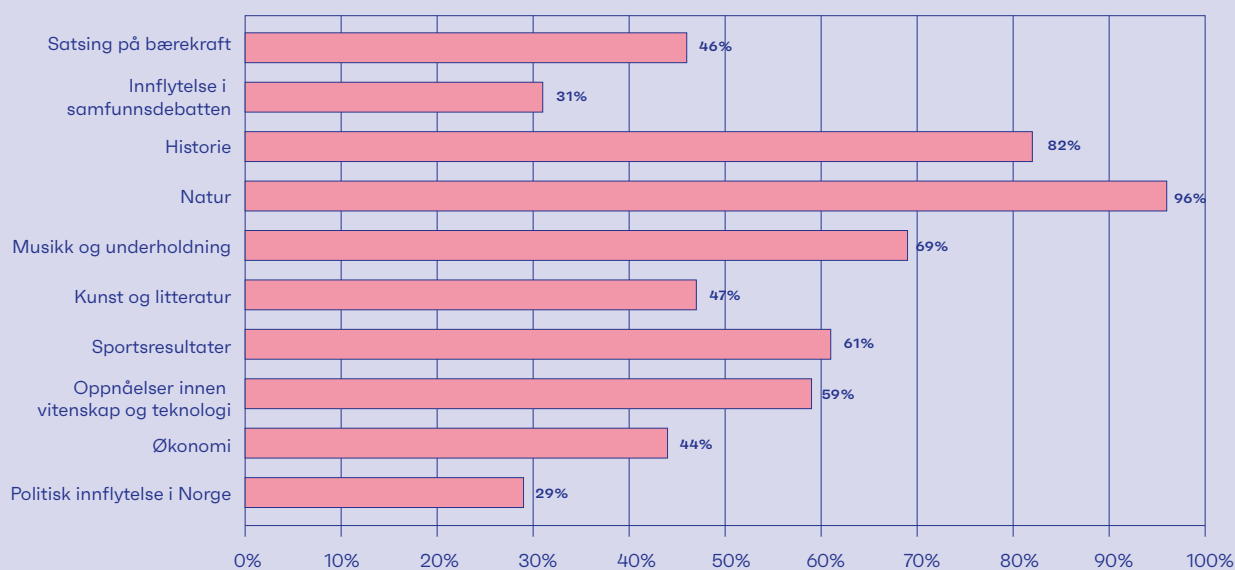
«Oppnåelser innen vitenskap og økonomi» og «Satsing på bærekraft» har vært plassert omtrent i midten blant ulike forhold man er stolt av i nord, men her har stoltheten over hva landsdelen oppnår innen vitenskap og teknologi styrket seg. På dette området er nå 59 prosent nokså/svært stolt. Her er det de mest sentrale kommunene (sentralitet 3 og 4) som svarer mest positivt.

44 prosent er nokså eller svært stolte av Nord-Norges økonomi. Dette er omtrent uendret fra i fjor. Dette står i kontrast til høy økonomisk aktivitet i flere næringer, økning i [verdiskapning som har vært høyere i nord enn for resten av landet det siste tiåret](#), og lav arbeidsledighet. En av de store utfordringene er det stramme arbeidsmarkedet der viktig arbeidskraft for verdiskapning i privat næringsliv har blitt vanskeligere å rekruttere fra utlandet. Manglende tilgang på elektrisk kraft for nye bedrifter, dels knyttet miljø og klimarelaterte restriksjoner og interessekonflikter for å ta i bruk nye arealer, kan være forhold som tilsier begrenset optimisme for den økonomiske utviklingen i nord.

Unge voksne er minst stolte av Nord-Norges politiske innflytelse og landsdelens innflytelse i samfunnsdebatten. Selv om det er bedring fra fjorårets undersøkelse så svarer bare fem prosent de er svært stolte av Nord-Norges politiske innflytelse, og fire prosent av innflytelsen i samfunnsdebatten. Riktig nok svarer om lag 25 prosent at de er nokså stolte av disse sidene ved landsdelen, men nesten halvparten svarer at de ikke er stolte/ikke særlig stolte på hva Nord-Norge oppnår her. Det er langt fra Nord-Norge til Stortinget, og på [lister over Norges mektigste personer er nordlendinger en kuriositet](#) (Åmås, Knut Olav i boken «Makteliten»).

Oppsummert er unge voksne i Nord-Norge mer stolte av landsdelen enn de var i fjor når det kommer til halvparten av temaene vi har spurt om. For de resterende temaene ser vi ingen vesentlig endring. Størst positiv endring finner vi innen politisk innflytelse, innflytelse i samfunnsdebatten, vitenskap og teknologi og sportsresultater, men også innen kunst og kultur. Flere av disse områdene er de som man i utgangspunktet ikke er mest stolt av.

ANDEL SOM ER NOKSÅ ELLER SVÆRT STOLTE AV NORD-NORGES...

Holdninger til bærekraftige varer og tjenester

Holdninger til bærekraftige varer og tjenester

De senere års hetebølger, skogbranner, jordras og flom har brakt varslede klimaendringer nærmere. [FNs Klimapanel](#) forventer at temperaturøkningen i Arktis vil skje dobbelt så raskt som den gjennomsnittlige globale oppvarmingen. Klimaendringene innebærer endringer i nedbørmønstre og hyppigere tørkeperioder. Dette påvirker også matproduksjonen globalt.

I nord har medfører dette blant annet kortere vintre, og økte havtemperaturer har de senere årene ført til at torsken kommer senere og i større grad fanges lenger nord. For bøndene, også i nord, har det rammet grasproduksjonen av vekselvis tørke eller for mye regn. Plast i havet er ytterligere et skremmende trekk som forurenses og påvirker hele næringskjeden og tilgangen på sunn mat. Et av tiltakene der Norge har satt inn kraftige virkemidler er transportsektoren med mål om elektrifisering av alt salg av nye personbiler fra 2025, mens planer om investeringer i vindkraft har møtt økende motstand.

Interessen for miljøvennlige alternativer har vært økende i flere år. Land har satt seg ambisiøse mål om å kutte CO₂-utslipp, og det har vært en lengre periode der unge har klimastreiket fordi tiltakene kommer for sakte. Men undersøkelsen kan tyde på en mer nyansert utvikling og endring ved at veksten i engasjementet på noen områder har flatet ut og på noen områder falt litt. Ved årets skolevalg, i tilknytning til kommune- og fylkestingsvalget, var det heller ikke de typiske «grønne» partiene som nådde høyest opp, og med påfølgende diskusjoner om miljøsakene hadde mistet noe av sitt momentum blant deler av de unge. Dette sammenfaller med at det i løpet av det siste året har oppstått konfliktsaker der klimamål for det grønne skiftet, som for eksempel vindkraft, kommer i konflikt med natur- og arealvern. Slike konflikter kompliserer veivalgene når det oppstår målkonflikter innen grønne initiativer.

Et av områdene der engasjementet for bærekraftig utvikling er størst, er interessen for lokal produsert mat. Her viser tallene våre at 67 prosent synes dette er viktig. Det er imidlertid ned fra 72 prosent i fjorårets undersøkelse. Ser vi dette i sammenheng med at salgSTALLENE for lokal mat til dagligvarebutikker fram til i fjor hadde vokst fra år til år, så var også utviklingen her for siste år at salget av lokal mat til dagligvarehandelen hadde gått ned med fem prosent i 2022 (Stiftelsen Norsk Mat). Her kan være andre forklaringer også på reduksjonen, som utfordringer med distribusjon til butikkjedene, men tendensen er den samme. Vi vet fra flere undersøkelser at når man har lite å rutte med, må man ofte velge dagligvarenes «billig-produkter». Positivt er at salgsnedgangen for lokal mat var mindre i Nord-Norge enn ellers.

Et annet eksempel på en mulig utflating av interessen, er at i årets undersøkelse svarte 44 prosent av de unge at de ønsker å reise på en miljøvennlig måte. Dette er lavere enn i fjor (47 prosent) og enda lavere enn for to år siden da 51 prosent svarte det samme.

Interessen for grønne fond og bærekraftige aksjer er redusert siden i fjor. 44 prosent mener grønne fond er ganske eller svært viktig, og det samme mener 41 prosent om bærekraftige aksjer. I fjor svarte henholdsvis 50 og 45 prosent det samme.

EU, ulike land utenfor EU, finansinstitusjoner mfl. setter stadig nye føringer og krav til næringsliv og nasjoner om hva som må

oppfylles i arbeidet med å nå målene om bærekraftig utvikling. EUs Taksonomi er en slik forordning som skal bidra til dette.

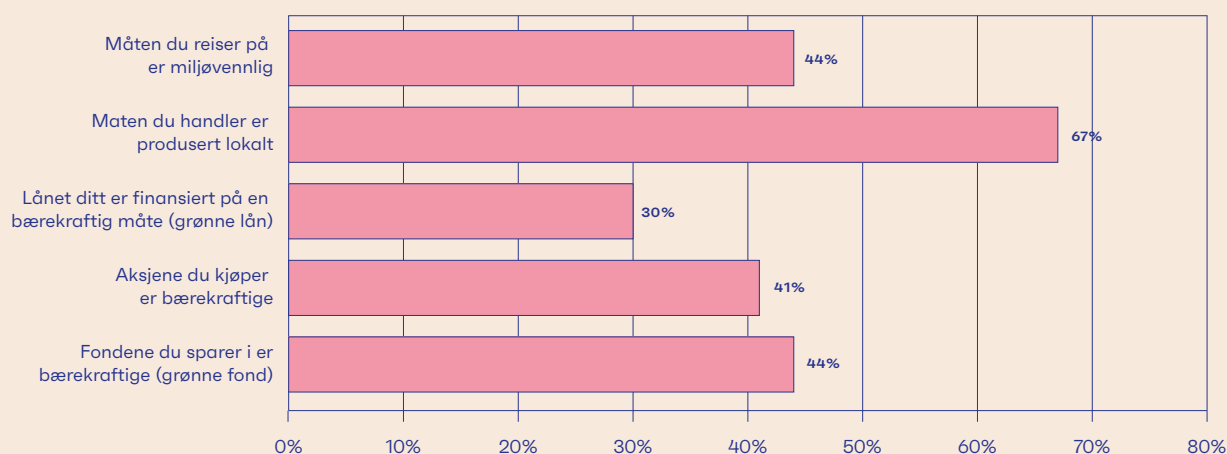
Interessen for grønne lån har gått mye ned fra i fjor. Bare 30 prosent synes grønne lån er ganske eller svært viktig, i fjor svarte 42 prosent dette. For at EUs Taksonomi skal ha gjennomslag og bidra til at flere investeringer oppfyller høye bærekraftsmål, fordrer det at grønne insentiver og føringer er kjent blant bedrifter, offentlige virksomheter og husholdninger. Fra diverse undersøkelser, inkludert Forventningsbarometeret for Nord-Norge fra [2022](#) og våren [2023](#), går det fram at både EUs taksonomi og grønne lån er lite kjente begreper. De oppleves heller ikke som tilstrekkelig økonomisk fordelaktige til at folk anser det som verdt å tilpasse seg dem for å få bedre finansieringsvilkår.

På nesten alle områder vi har spurt om, ser vi betydelige kjønnsforskjeller i hvor viktig man

vektlegger at samfunnsutviklingen må være bærekraftig. Kvinner mener i større grad enn menn at både bærekraftige finansinvesteringer (grønne aksjer og fond) og lån, lokalprodusert mat og miljøvennlige reiser er viktige. Minst forskjell er synspunktene på at maten er lokalt produsert, der både kvinner og menn mener det er veldig viktig. Et annet aspekt er at det er langt flere kvinner som ikke har noen holdninger til aksjer, fond og lån i det hele tatt. Dette synes å reflektere at [menn generelt investerer mer i aksjer og fond, mens kvinner oftere setter pengene i banken](#). Henholdsvis 28 prosent og 32 prosent av kvinner i undersøkelsen har ingen formening om grønne fond og aksjer, mens 15 prosent og 18 prosent av menn ikke tar stilling til hvor viktig denne typen investeringer er. Disse betydelige forskjellene framkom også i fjorårets undersøkelse.

Taksonomien er et klassifiseringssystem - Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2020/852 av 18. juni 2020 om fastsettelse av ramme for å fremme bærekraftige investeringer. Klassifiseringssystemet skal bidra til at EU når null-utslipp samfunnet innen 2050, i tråd med FN sine bærekraftsmål, EUs klima- og miljømål og Parisavtalen. Denne slår inn på stadig flere samfunnsområder og vises til blant krav i anbudsutlysninger og finansiering av investeringer og ulike tiltak, f.eks. av typen «grønne lån» med bedre betingelser enn ellers.

ANDEL SOM MENER FØLGENDE PRODUKTER OG TJENESTER ER GANSKE ELLER SVÆRT VIKTIGE

kbnn:

Livskvalitet og helse

Livskvalitet og helse

Norge har i moderne tid vært en rolig, stabil og velstående nasjon i nord, med god avstand til verdens største kriser. Fremtidige klimautfordringer har virket fjerne, mens finanskriser og oljepriskriser fra de senere årene har stabilisert seg. Med en robust velferdsstat i ryggen har innbyggerne hatt bedre forutsetninger for å føle seg trygge enn folk flest andre steder i verden.

I begynnelsen av 2020 førte koronapandemien til de mest inngripende tiltakene for befolkningen, bedriftenes aktivitet og mobilitet, for å begrense smitte. Nyhetene flommet over av reportasjer om barn og voksne som ble isolert fra sosial kontakt, og det utfordret både folks psykiske og fysiske helse. Fysisk helse ble utfordret ved at treningsanlegg ble stengt og trening i grupper og konkurranseaktiviteter ble sterkt begrenset. [SSBs levekårsundersøkelse \(2021\)](#) viste at nordmenn hadde blitt mindre fornøyd med livet under pandemien.

Etter at de største effektene av pandemien hadde roet seg, startet krigen i Ukraina i februar 2022, og skapte frykt for at den skulle spre seg og frykt for atomkrig. Flere millioner flyktninger har strømmet inn i andre land i Europa. Så hvordan påvirket dette helsesituasjonen til unge voksne på viktige områder fra tiden før krigen til en kort periode etter at krigen startet? [SSB levekårsundersøkelse \(2022\)](#) viste små endringer fra året før. Det var ingen forskjeller i tilfredshet med livet etter bo-kommunens sentralitet, og folk i Nord-Norge var like tilfreds som andre steder. Det var små forskjeller mellom kjønn, men større andel kvinner oppga lav tilfredshet med fysisk helse enn menn. Menn var også noe mindre fornøyd med sine sosiale relasjoner enn kvinner. Aldersgruppen 18-24 år, og dels 25-44 år, var minst fornøyd generelt med livet, og pensjonister, særlig alderen 67-79 år, var klart mest fornøyd. Unge voksne 18-24 år

skilte seg særlig ut med mange som opplevde lav tilfredshet med psykisk helse og opplevelse av mening.

I fjorårets undersøkelse av unge voksne, utført høsten 2022, var situasjonen nærmere normalen etter to år med pandemi. Verden og Norge hadde også måttet forholde seg til virkningene av den pågående krigen i Ukraina, som hadde vart i et halvt år, og usikkerheten om konfliktens varighet og utfall var stor. Når det gjaldt generell tilfredshet med livet svarte da 30 prosent at de var fornøyd eller svært fornøyd mens 21 prosent var misfornøyd eller svært misfornøyd. Om lag halvparten var moderat fornøyd med livet. Det innebærer at noen flere var fornøyd eller svært fornøyd med livet, og færre som var misfornøyd, enn året før da pandemien preget landet mer intenst. Når det gjelder fysisk og psykisk helse svarte to av tre i undersøkelsen at de var fornøyd eller svært fornøyd, omtrent like mange som året før, men litt flere var fornøyd med sin psykiske helse. Menn, de med høyere utdanning og de eldste i undersøkelsen, var mest fornøyd med helsen sin.

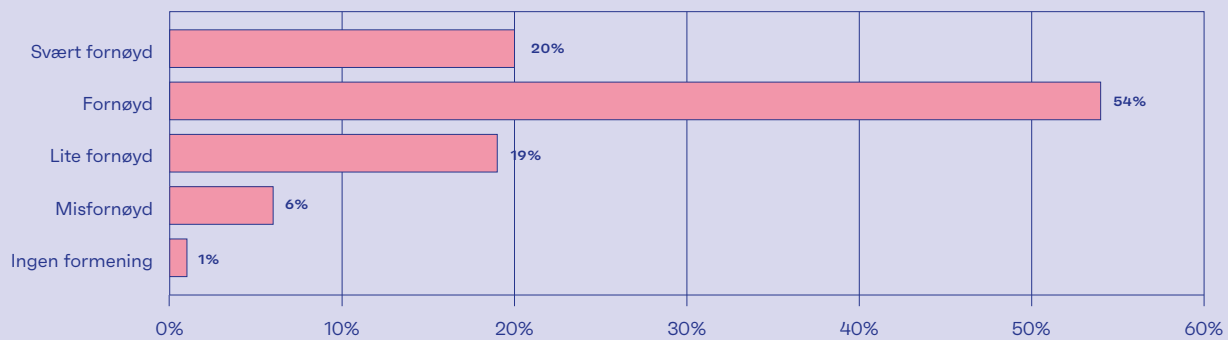
I årets undersøkelse, utført høsten 2023, har nok et år gått der folk har måttet forholde seg til en usikker verdenssituasjon. Flyktningestrømmen preger enda mer norske kommuner som har måttet håndtere disse både økonomisk, og de har måttet skaffe boliger og øke kapasiteten på kommunale tjenester. Effekter av ødelagt

produksjonskapasitet i Ukraina, boikott av russisk næringsliv og stans i transportkorridorer medført ytterligere prisøkninger og knapphet og forsinkelser på leveranser av varer og råvarer globalt. Stans og boikott av russisk olje og gass resulterte i dramatisk økning i energipriser særlige i vinter, mens renter og priser ellers har økt mer enn lønningene. Videre er man usikker hva situasjonen blir kommende vinter. Krigens varighet ser nå ut til også å kunne vare lengre enn tidligere antatt. Selv om krigen kom allerede før virkningene av koronapandemien hadde roet seg helt, så er forskjellen at krigens effekter

i Norge ikke har vært så inngripende i folks hverdagsliv som periodene med nesten total nedstenging av landet under pandemien.

Med det som bakteppe viser årets resultater at 74 prosent av unge voksne at de er fornøyde eller svært fornøyde med sin fysiske helse og 25 prosent at de er lite fornøyde eller misfornøyde med helsa. Det er en ganske tydelig positiv utvikling med flere fornøyde og færre misfornøyde. Tilsvarende tall i fjor var 66 fornøyde/svært fornøyde og 35 prosent lite fornøyde/misfornøyde.

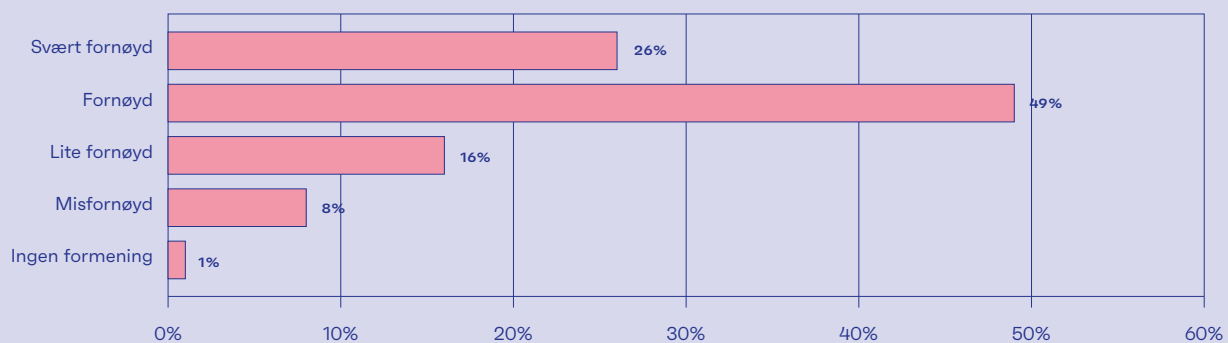
TILFREDSHET MED DIN FYSISKE HELSE

Når det gjelder psykisk helse, svarte 75 prosent i år at de var fornøyde eller svært fornøyde, mens 24 prosent svarte at de var lite fornøyde eller misfornøyde. Også det er en positiv utvikling ved at både flere er fornøyde og færre misfornøyde enn forrige år. I fjor svarte henholdsvis 67 prosent at de var fornøyde eller svært fornøyde, mens 33 prosent var lite fornøyde eller misfornøyde.

[SSB](#) og [Folkehelseinstituttet](#) har over tid gjennomført undersøkelser der studenter er blitt stilt spørsmål om helse og livskvalitet. Resultatene viser at flere opplever dårlig livskvalitet, har psykiske lidelser og føler seg ensomme. Det har vært spesielt problematisk under pandemien, med dårligere studentmiljø og mindre sosial kontakt. Kan det hende at årets undersøkelse av unge voksne i nord er et brudd med den negative tendensen?

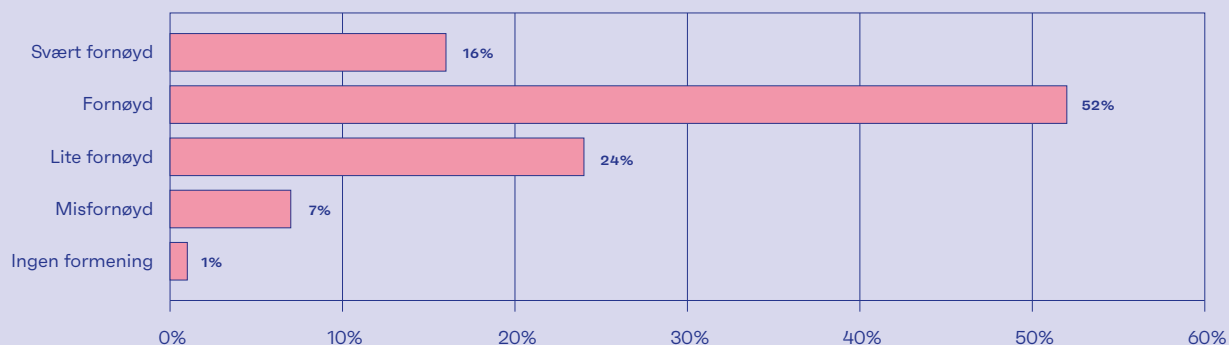
TILFREDSHET MED DIN PSYKISKE HELSE

Unge voksne kan deles inn i ulike aldersgrupper. De mellom 18-24 år er ofte i en utdannings-situasjon og har kanskje ikke etablert en fast familierelasjon. Derimot er de i aldersgruppen 25-29 og 30-34 år oftere i en etableringsfase der de har mer faste parforhold, småbarn, og har kjøpt seg bolig. Hvordan opplever disse tidsklemma med å få hverdagen til å strekke til og fortsatt ha tid til å kunne gjøre ting man liker.

På dette spørsmålet svarer 68 prosent at de er fornøyde eller svært fornøyde, mens 24 prosent er lite fornøyde og syv prosent er misfornøyde. En sammenligning mellom ulike grupper av unge viser at det er små forskjeller både når vi ser på kjønn, alder og kommunesentralitet. På den andre siden svarer en større andel av de med høy utdanning at de er tilfredse med tiden de har til å gjøre ting de liker.

TILFREDSHET MED TIDEN DU HAR TIL Å GJØRE TING DU LIKER

Privatøkonomi i en turbulent tid

Mange er bekymret for privatøkonomien

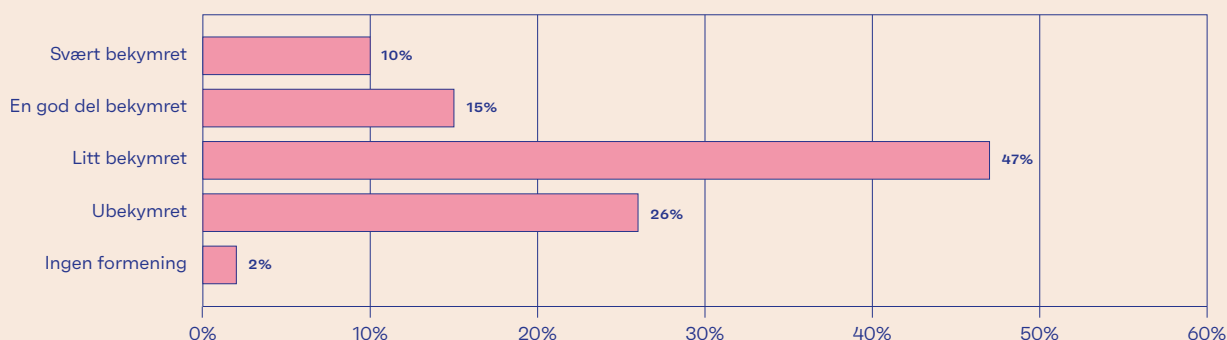
Forstyrrelser i verdikjedene globalt, med knapphet og forsinkelser på råvarer og vareleveranser, har ført til sterk inflasjon de senere årene. Med svekket norsk valutakurs har importerte varer og tjenester blitt enda dyrere.

Til tross for et stramt arbeidsmarked med betydelig lønnsøkning, har det vært reallønnsnedgang de senere årene da prisene, herunder energiprisene, har økt mer enn husholdningsinntektene. Høy lånegjeld og hyppige renteøkninger, i kombinasjon med reallønnsnedgang, påfører husholdningene en strammere økonomi. Med denne utviklingen reiser spørsmål seg om befolkningen, og særlig unge voksne, har kontroll på privatøkonomien og evnen til å nedbetale sine lån. Et uttrykk for framtiduro er for eksempel at vi opplever en kraftig brems i innkjøp av kapitalvarer som nybilkjøp og [laveste tall for boligbygging på ti år](#). En ny SIFO-rapport (september 2023) viser at [flere har økonomiske problemer](#) og må spare på grunnleggende nødvendighetsvarer.

72 prosent svarer at de har fra noe til stor bekymring om privatøkonomien. De som er svært bekymret utgjør ti prosent. I fjor hadde

68 prosent minst noe bekymring og 12 prosent var svært bekymret. For to år siden svarte henholdsvis 63 prosent og 8 prosent det samme. Våre tall bekrefter at stadig flere unge voksne i nord er bekymret for privatøkonomien, en tendens som samsvarer med den generelle utviklingen i landet. Kvinner er mer bekymret enn menn med henholdsvis 77 og 68 prosent, og bekymringen øker desto yngre man er. Når det gjelder kommunegrupper etter sentralitet, er bekymringen størst for kommuner med sentralitet 3 (Bodø/Tromsø) og sentralitet 5 (de minste bykommunene, typisk under 10.000 innbyggere). For kommuner med sentralitet 3 kan de høye boligprisene spille inn, mens for de minste byene kan det være utrygghet knyttet til at arbeidsplasser med bymessige funksjoner og tjenester har opplevd sentralisering mot større byer og regionhovedsteder.

HVOR BEKYMRET ER DU OVER DIN PRIVATØKONOMI?

På spørsmål om man har mulighet til å klare en uforutsett utgift uten å ta lån/bruke kreditt, svarer 64 prosent at de vil klare en slik utgift uten å ta opp lån, mens 24 prosent trolig ikke vil klare det. Det er samme svarfordeling som i fjor. Menn og kvinner svarer likt, mens yngre aldersgruppe i noe mindre grad enn eldre svarer at

de klarer uforutsette utgifter uten å ta opp lån. Det er ingen forskjell i svarene mellom sentrale og usentrale kommunetyper, mens de med høy utdanning i større grad enn øvrige mener de vil mestre uforutsette utgifter uten å måtte ta opp lån.

Sparing og finansinvesteringer

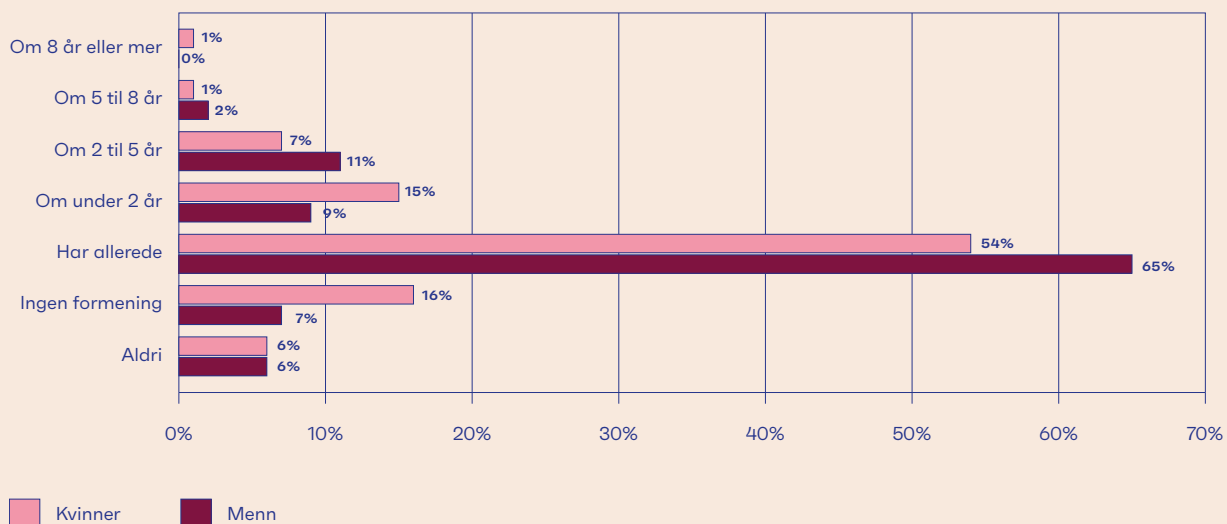
Som i fjor sparer nesten annenhver nordmann, 48 prosent, i aksjefond. Det er [høyeste nivå siden Verdipapirfondenes forening \(VFF\) startet undersøkelsene i 2001](#). Og aldri før har andelen som sparer i aksjefond i aldersgruppen 18-30 år vært høyere enn i 2023.

Det gjaldt 53 prosent i denne aldersgruppen og omtrent det samme i alderen 30-40 år. «Med tanke på at renteøkninger og høyere priser reduserer husholdningenes muligheter til å spare, er resultatet fra årets undersøkelse kanskje litt overraskende,» [uttaler VFF](#). De forklarer den økende andelen yngre som har penger plassert i aksjefond med at flere har forstått at det er smart å starte sparingen tidlig. Blant de som har penger i aksjefond er det en signifikant større andel kvinner enn menn som har

månedlig spareavtaler, mens en høyere andel menn sier de sparer når tidspunktet er gunstig, eller når de har ekstra penger.

I vår undersøkelse svarer 59 prosent av unge voksne at de allerede har penger i aksjefond, noe høyere enn fjorårets 56 prosent. Ytterligere 21 prosent planlegger å starte fondssparing de neste fem årene. Færre sparer i aksjer enn fond, og det er kanskje naturlig da det betraktes som både mer krevende å sette seg inn i enkeltaksjer og er mer risikofylt. 41 prosent eier aksjer, og det er en liten økning fra i fjor.

ANDEL MENN OG KVINNER SOM HAR ELLER PLANLEGGER Å PLOSSERE PENGER I FOND

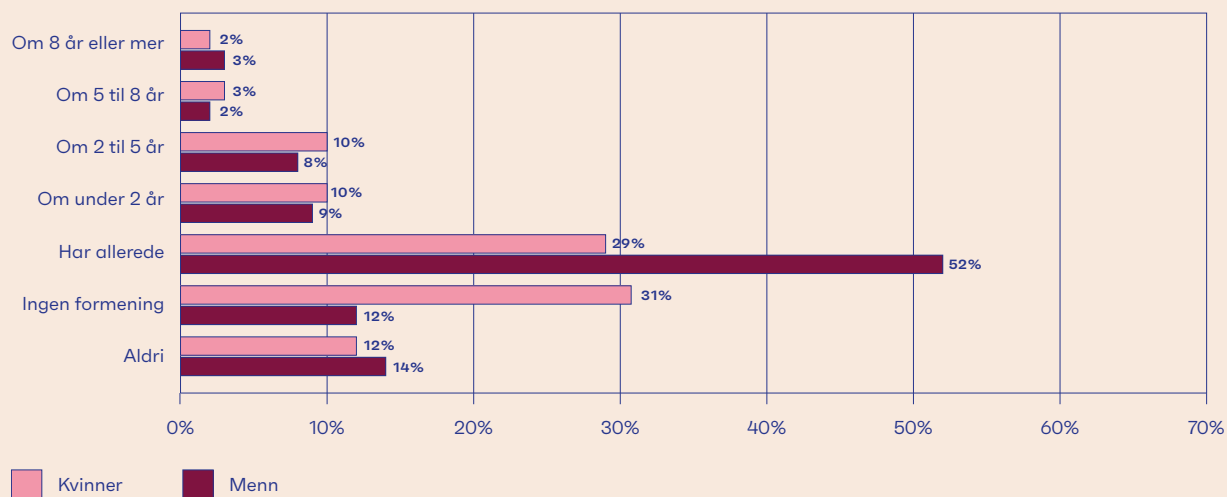

Noen flere menn enn kvinner blant de unge voksne har penger i fond, men forskjellen er betydelig større når det gjelder aksjeinvesteringer der 52 prosent menn eier aksjer mot 30 prosent for kvinner. De eldre i undersøkelsen har i størst grad investert i fond og aksjer. I alderen 30-34 år har 68 prosent plassert penger i fond og 55 prosent i aksjer, mens i alderen 18-24 år er andelen vel 20 prosentpoeng lavere for begge

disse. Tallene viser også høyere sparing i fond for de med høyere utdanning enn andre, men ikke for aksjer. Vi finner ikke forskjeller i disse spareformene mellom kommuner etter sentralitet.

Når det gjelder andre spareformer enn aksjefond og aksjer så har de fleste en sparekonto, 86 prosent, mens 73 prosent har BSU-konto.

ANDEL MENN OG KVINNER SOM HAR ELLER PLANLEGGER Å INVESTERE PENGER I AKSJER

Utdanning og arbeidsliv

Den største gruppen respondenter også i årets undersøkelse er de som er i inntektsgivende arbeid, 71 prosent, der 68 prosent er lønnstakere og 3 prosent er selvstendig næringsdrivende. 22 prosent er under utdanning og 2 prosent er lærlinger. Resten er utenfor arbeidslivet av ulike årsaker eller ønsker ikke å svare.

Forventninger til relevant jobb og karrieremuligheter

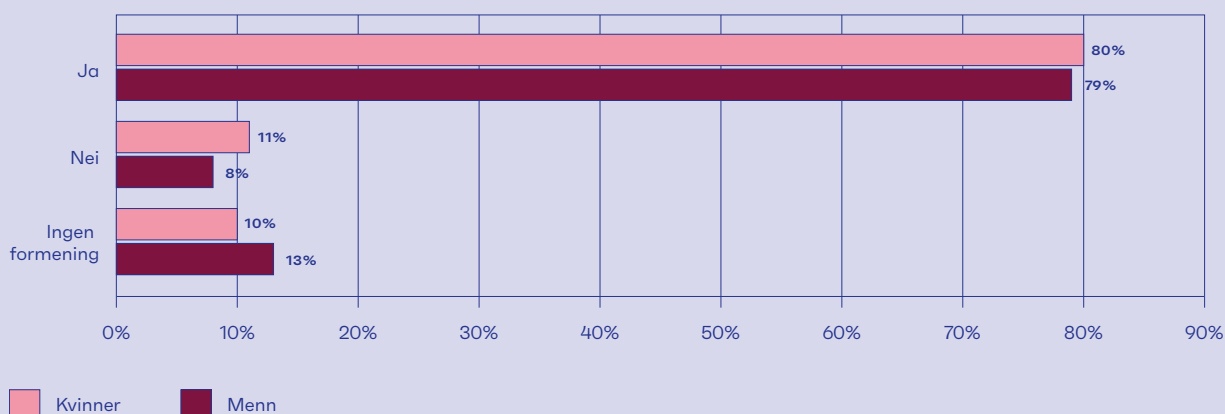
Av de som er under utdanning, inklusive lærlinger, tror 80 prosent at de vil finne relevant jobb i landsdelen etter endt utdanning.

I fjor svarte 77 prosent det samme, mens i 2021, midt under koronapandemien, var det bare 62 prosent som forventet å finne seg relevant jobb i landsdelen. At forventningene om relevant jobb også er økt i 2023 tyder på en ytterligere forbedret situasjon i arbeidsmarkedet for studenter, og kanskje samtidig et strammere arbeidsmarked for arbeidsgiverne.

Forventningene til relevant jobb er like for mannlige og kvinnelige studenter, mens i fjor svarte flere kvinnelige studenter enn mannlige at de ville finne relevant jobb. Det er vanskelig

å svare om dette er uttrykk for ulik utvikling i arbeidsmarkedet for typiske kvinne- og mannsdominerte yrker, eller bare tilfeldige korttidssvingninger. I undersøkelsen utgjør personer med høyere utdanning og personer med videregående utdanning eller fagbrev omtrent halvparten hver. Begge disse utdanningsnivåene omfatter yrkesgrupper det er stor knapphet på i Nord-Norge. Dette inkluderer fagarbeidere med yrkesfagutdanning, hvor menn er overrepresentert – samt helsepersonell med høyere utdanning, hvor kvinner er overrepresentert.

ANDEL SOM FORVENTER Å RELEVANT JOBB I NORD-NORGE ETTER ENDT UTDANNELSE

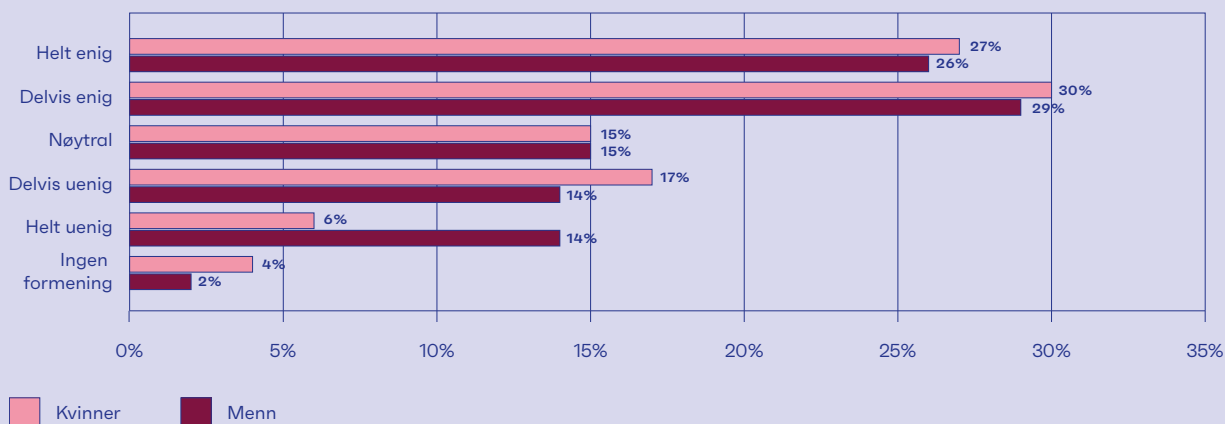
Av de som er i jobb tror 45 prosent at de vil bytte arbeidsgiver de neste to årene.

Å trives der man bor er viktig for bosettingen, men gode muligheter for arbeid og karriereutvikling er ofte en forutsetning for valg av bosted. Her er det 56 prosent som er enig i at Nord-Norge gir gode karrieremuligheter, en økning fra 51 prosent i fjor, og det er marginalt flere kvinner enn menn som mener dette. Det er samtidig vesentlig færre som er positive til karrieremuligheter enn andelen som er helt

enige at landsdelen er bra å bo i. 26 prosent er helt uenig i at det er gode karrieremuligheter i Nord-Norge.

Flere menn enn kvinner mener karrieremulighetene er mangelfulle i nord. Dette kan være relatert til at flere menn jobber i privat sektor, mens det i offentlig sektor er mange stillinger som krever høyere utdanning – en sektor der mange kvinner er sysselsatt. For øvrig er det de eldste og de som bor i de aller største byene der flest er uenig at karrieremulighetene i nord er gode.

ANDEL SOM MENER Å ARBEIDE I NORD-NORGE GIR GODE KARRIEREMULIGHETER

Interessant jobb og godt sosialt miljø er viktigst ved valg av jobb

Når vi i undersøkelsen spør hva de viktigste kriteriene er for valg av jobb, er vi klar over at svarene vil variere avhengig av faktorer som den enkeltes økonomi, kvalifikasjoner, situasjonen i arbeidsmarkedet og det sosiale sikkerhetsnettet.

Hvis globale og lokale forhold har endret seg mye, vil vi kanskje også se at folk prioriterer annerledes? I undersøkelsen har vi bedt de unge voksne om å velge maksimalt tre av totalt 14 kriterier for hva som er viktig ved valg av jobb. I de to til tre siste årene har alle fått føle på lokale virkninger av globale hendelser som pandemi, krig og «dyrtid». Ser vi spor av dette i undersøkelsen?

For to å siden viste undersøkelsen at 44 prosent valgte stabil og sikker arbeidsplass blant sine tre viktigste jobbkriterier. Med det var dette det nest høyest rangerte av alle 14 jobbkriteriene. I fjor, da situasjonen i arbeidsmarked og næringsliv hadde bedret seg en god del etter pandemien, var sikker jobb falt til fjerde rangerte og kom etter kriterier som trivsel og faglige interesser på jobb.

I årets undersøkelse bekreftes mye av tendensene. Flertallet av jobbkriteriene opprettholder en stabil posisjon i hvor stor grad de ansees som blant de aller viktigste eller ikke. Klart øverst rangert i årets undersøkelse er godt sosialt miljø, dernest følger som klar nummer to og tre mulighet til å jobbe med sine interesser og høyest mulig lønn. Først som en relativt klar

fjerde rangert kriteriet finner vi stabil og sikker arbeidsplass. Andelen som har valgt disse kriteriene er 54 prosent som har valgt godt sosialt miljø, 45 prosent å kunne jobbe med interessene sine, 42 prosent høyest mulig lønn og 35 prosent har valgt sikker og stabil arbeidsplass som de viktige kriteriene.

At trivsel og faglige interesser er rangert så høyt tyder på at flertallet opplever inntekten som akseptabel og at mange unge tar det for gitt at de vil kunne ha en jobb i framtida, samtidig som de er trygge på at nasjonen stiller med et bra «sikkerhetsnett» dersom en skulle bli syk eller arbeidsledig. Trygghet for jobbsituasjonen underbygges av den [lave arbeidsledigheten i 2023, og aller lavest ledighet i de nordnorske fylkene](#) med bare 1,3-1,5 prosent helt ledige hele året fram til undersøkelsestidspunktet (NAV, august 2021). Det utgjør en helt annen arbeidsmarkedssituasjon enn perioden etter pandemien som umiddelbart sendte tusener ut i permittering og arbeidsusikkerhet (Karlstad, 2021).

Moderat prioritert, og rangert i midten av alle kriteriene, finner vi gode karrieremuligheter, å ha gode ledere, kunne variere arbeidssted- og

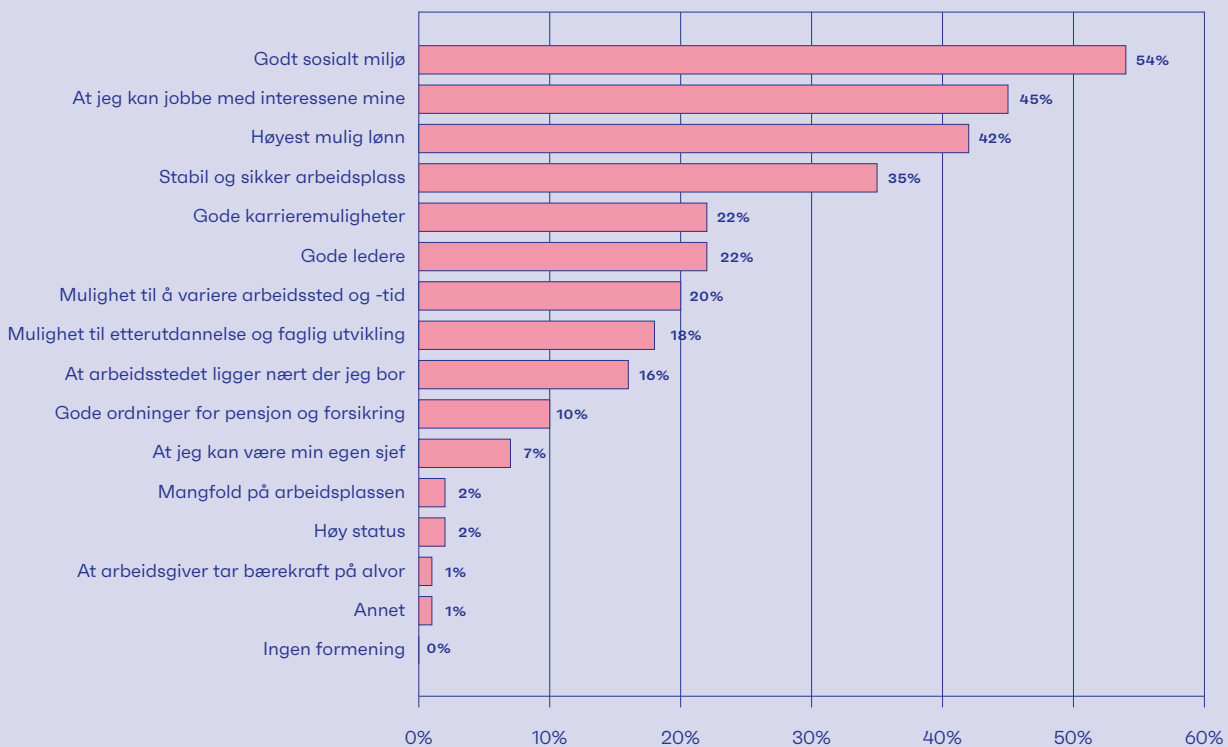
tid, ha mulighet for etterutdanning/faglig utvikling og at arbeidsstedet ligger nær der man bor. Bare ti prosent har valgt gode pensjons- og forsikringsordninger blant viktigste jobbkriterier, og det gjelder begge kjønn.

Menn legger en god del større vekt på høyest mulig lønn, og noe mer vekt på å kunne jobbe med faglige interesser og til dels på gode karrieremuligheter. Kvinner vektlegger i større grad gode muligheter for etterutdanning/faglig utvikling, mens også godt sosialt miljø og til dels en stabil og sikker arbeidsplass vektlegger

kvinner høyere. De med høyest utdanning legger svært lav vekt på jobbsikkerhet, større vekt på karrieremuligheter og å kunne jobbe med sine faglige interesser. De uten høyere utdanning vektlegger vesentlig mer stabil og sikker arbeidsplass, men også høyest mulig lønn.

Mangfold, bærekraft og status scorer også i år lavt blant kriteriene. Det betyr ikke at det er aspekter som ikke betyr noe for respondentene, men det kommer etter andre kriterier når den enkelte respondent bare kunne velge det man syntes var de tre viktigste kriteriene.

VIKTIGSTE KRITERIER VED VALG AV JOBB (SVART MAKS TRE ALTERNATIVER)

Kompetansehevende tiltak

For de nærmeste ti årene svarer 65 prosent at de ønsker å ta videreutdanning og/eller kompetansehevende tiltak, 20 prosent svarer nei og 16 prosent har ingen formening.

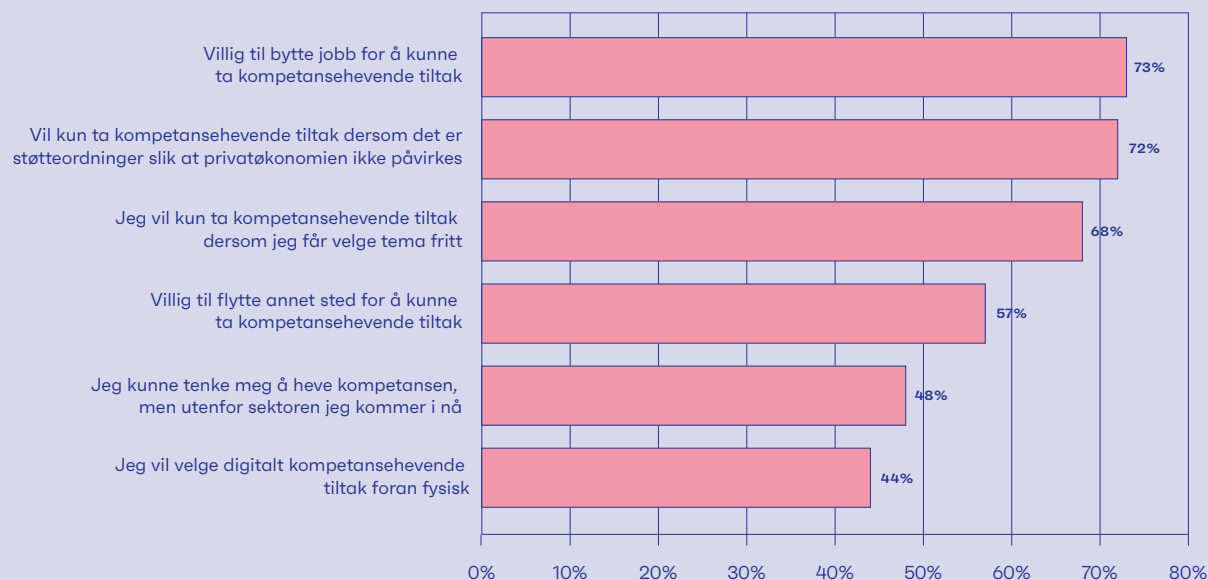
Det er nedgang fra de to foregående årene og er nærmere nivået i 2020. Det er betydelig flere kvinner enn menn som ønsker å ta etter- og videreutdanning, 77 prosent mot 54 for menn. De med høyere utdanning har høyere interesse for videre-/etterutdanning, mens det er liten forskjell mellom aldersgrupper. Når det gjelder kommunetyper er det bare de i sentralitet kategori 6 som skiller seg litt ut med lavere interesse for videreutdanning.

Av de som har svart ja til ønske om videreutdanning/kompetansetiltak, er godt over halvparten villig til å flytte for å ta kompetansehevende tiltak og 73 prosent er villig til å bytte jobb for å utvikle seg.

Mange, 72 prosent, vil kun ta kompetansehevende tiltak dersom støtteordninger finnes som kan hindre at privatøkonomien rammes. Omtrent like mange forutsetter også at de kan velge fagområde de skal styrke kompetansen innen, og for halvparten er det også aktuelt å kvalifisere seg utenfor den sektoren de jobber i nå.

Nord-Norge kjennetegnes av store avstander. Mange, særlig i de miste kommunene, har lang reisevei for å ta etterutdanningen på en mer sentralt lokalisert utdanningsinstitusjon, hvis de ikke kan øke kompetansen på annen måte som for eksempel bedriftsintern opplæring. 44 prosent svarer at de vil velge digitalt kompetansehevende tiltak foran fysisk oppmøte på opplæringsstedet. Her er den eldste aldersgruppen 30-34 år klart mer positiv enn de yngre, mens den mest sentrale kommunetypen, Tromsø/Bodø med sentralitet 3, har vesentlig lavere andel som vil foretrekke digitalt kompetansehevende tiltak foran fysisk. Sistnevnte illustrerer at desentraliserte kompetansetilbud, tilrettelagt helt eller delvis med digitale plattformer, gir flere adgang til livslang læring. Ikke minst vil det være en nødvendighet for unge voksne i etablert familiesituasjon som bor i distriktskommuner.

ANDEL SOM ER HELT ELLER DELVIS ENIG I FØLGENDE PÅSTANDER.

Unges bolig og bosted

Flytteplaner og kommunestørrelse

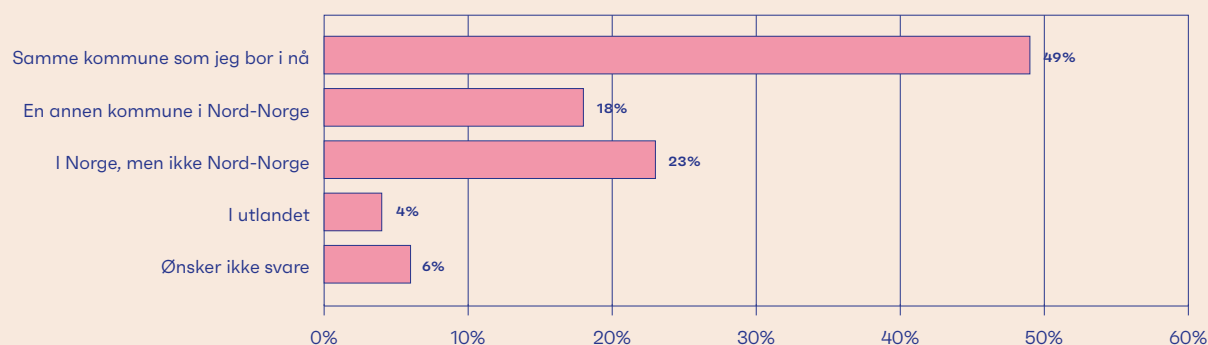
Den store nordnorske utfordringen er den demografiske utviklingen. Med netto utflytting og lave fødselstall er ikke befolkningsutviklingen tilstrekkelig bærekraftig til å sikre arbeidskraft til verdiskaping og velferdstjenester i offentlig sektor.

Dette har skjedd til tross for at undersøkelsen viser at den nordnorske identiteten og ønske om å bo i landsdelen er sterk. Framover viser hovedalternativet i [SSB sin befolkningsframskriving](#), alternativ M444, en årlig nedgang på om lag én prosent det neste tiåret for aldersgruppen i vår undersøkelse.

Av de unge voksne i undersøkelsen svarer 67 prosent at de forventer å bli boende i Nord-Norge de nærmeste fem årene. Det er uendret fra de to foregående årene, men merkbart lavere enn i 2020. Disse fordeler seg på to grupper der 49 prosent forventer å bo i samme kommune som nå, mens 18 prosent forventer å flytte til en annen kommune innen Nord-Norge.

Andelen som antar de vil flytte ut av landsdelen er ganske stor, om lag 27 prosent inklusive en mindre andel som tenker flytte utenlands. Av aldersgruppene er forventet utflytting fra landsdelen klart størst i gruppen 18-24 år. De eldste i undersøkelsen er mest bofaste. Denne gruppen er i større grad ferdig med studier og har jobb, familie og bolig på plass. Blant kommunene er det de unge voksne i kommuner tilhørende sentralitet 3, Tromsø og Bodø, der 36 prosenter som forventer flytte ut av landsdelen er klart mest, mens lavest er bykommuner tilhørende sentralitet 2, typisk 10.000-30.000 innbyggere, der 18 prosent planlegger å forlate landsdelen innen fem år. Verken mellom menn og kvinner, eller mellom de med/uten høyere utdanning, finner vi noen forskjell i hvor mange som forventer å flytte ut av landsdelen.

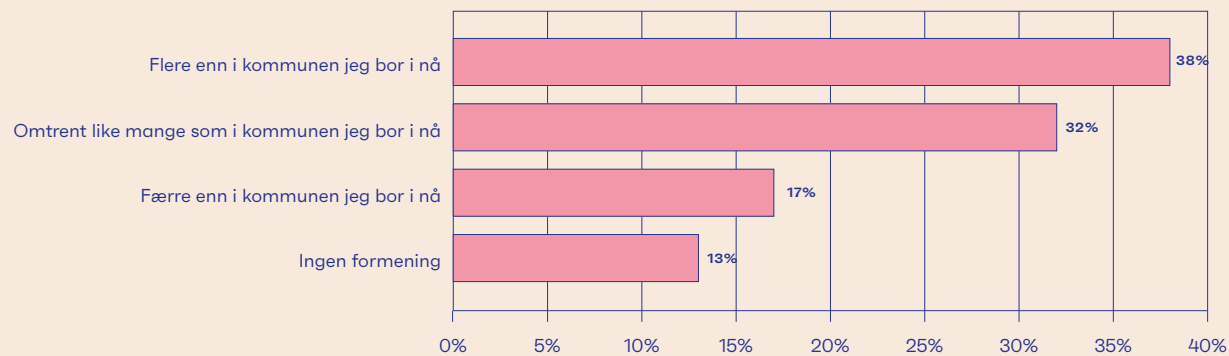
FORVENTNING OM FLYTTING ELLER SAMME BOSTED NÆRMESTE 5 ÅR

Uavhengig av om man forventer å fortsette å bli boende der man bor, eller flytte innen eller ut av landsdelen, har vi spurt om framtidig bokommune vil ha flere eller færre innbyggere. Tallene gir klare indikasjoner på fortsatt sentralisering de kommende årene. 38 prosent

av de unge voksne i landsdelen forventer å bo i en kommune med større innbyggertall enn nå, mens bare halvparten, 17 prosent, forventer å bo i en kommune med mindre folketall. En av tre tror de blir boende i kommune av samme størrelse som nå.

FORVENTET KOMMUNESTØRRELSE DITT BOSTED OM 5 ÅR

Hva er viktig å ha der du bor, og hva er du fornøyd med?

Å vite hva som er viktig i livene for generasjonen unge voksne - som skal tilføre arbeidskraft, kompetanse og flere barn til lokalsamfunnene, er avgjørende for å utvikle attraktive steder.

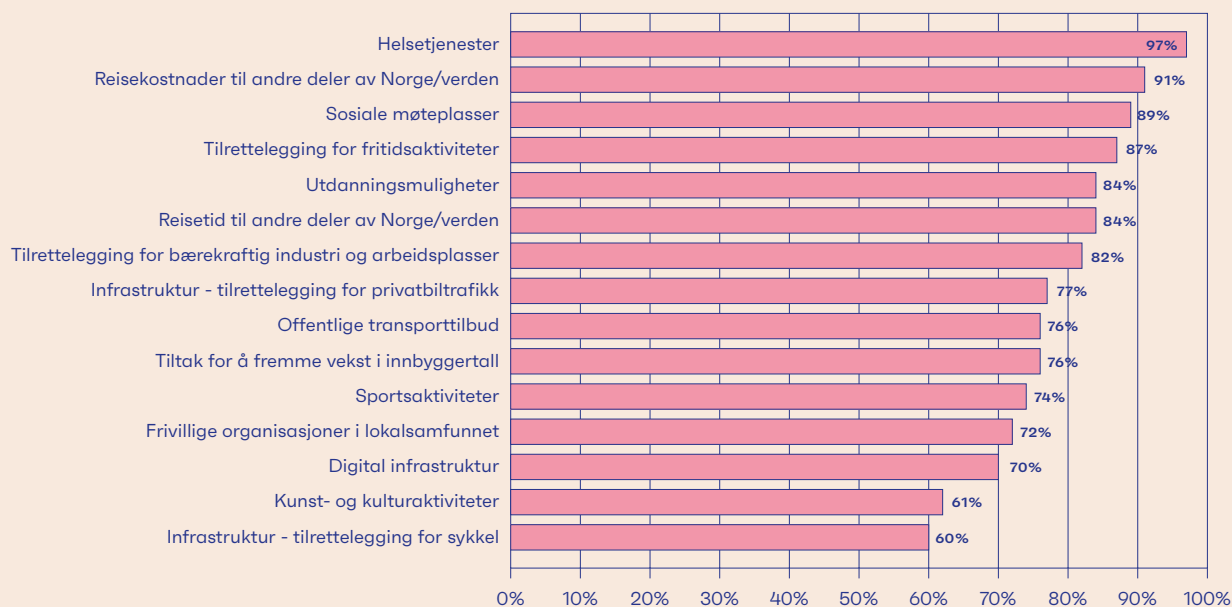
Unge voksne ønsker å ha mange tjenester og tilbud på plass for å kunne trives der de bor. Noen tjenester og typer infrastruktur oppfattes som helt avgjørende å ha tilgang til, og dagens unge har også høye krav til kvaliteten på tilbudene. Dette er forhold vi har undersøkt. Vi vet også at forhold som nærhet til familie er viktig for bostedsvalg, det er vanskelig å gjøre noe med. Imidlertid kan utvikling av arenaer for gode sosiale nettverk være et tiltak som kan kompensere for dette, ved å tilrettelegge for gode sosiale nettverk rundt unge voksne som etablerer seg.

Som i fjor er helsetjenester det viktigste. 76 prosent mener dette er svært viktig og 20 prosent ganske viktig. Både primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten sliter med tilgangen på kvalifisert helsepersonell

med resultat at mange mangler kvalifisert helsepersonell som fastleger og sykepleiere mv. Innen spesialisthelsetjenesten fører økonomisk press og mangel på spesialkompetanse til konflikter om sykehusstruktur, akuttfunksjoner, fødeavdelinger og ulike kirurgi- og intensivfunksjoner. Man står foran flere kamper internt på Helgeland, Lofoten/Vesterålen, Narvik/Harstad, Tromsø/Bodø og i Finnmark. Fellesnevneren er signaler om planer med mer samling av akuttfunksjoner med ressurskrevende døgnerberedskap og høyt spesialiserte oppgaver til færre lokasjoner.

Når vi rangerer etter hva som ansees som 'svært viktig', kommer helse på førsteplass. Reisekostnader til andre deler av landet og utlandet er en klar nummer to, etterfulgt av reisetid til andre deler av landet og utlandet.

HVA ER VIKTIGST FOR MEG DER JEG BOR («GANSKE VIKTIG ELLER SVÆRT VIKTIG»)?

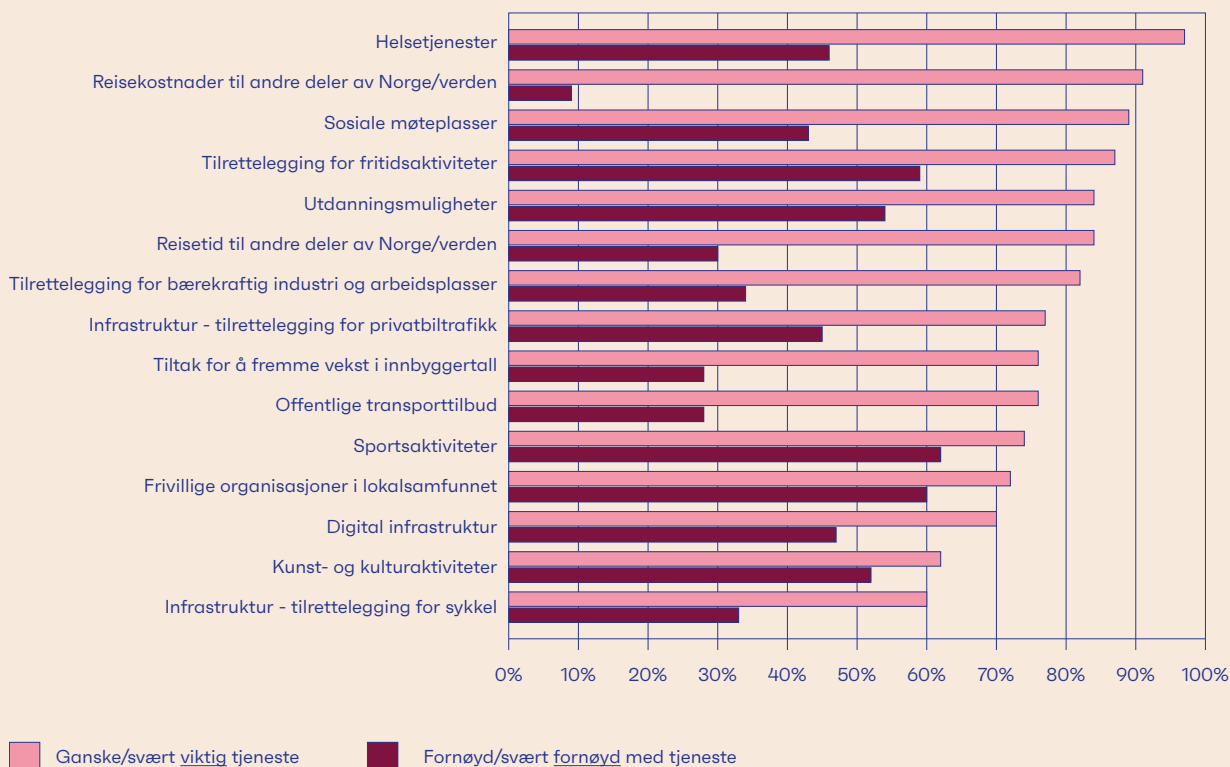
Utdanningsmuligheter, tilrettelegging for sosiale møteplasser og fritidstilbud kommer deretter. Tiltak for å øke innbyggertall og antall arbeidsplasser er også viktige aspekter ved lokalsamfunnet. Disse og andre forhold er alle viktige aspekter ved lokalsamfunnet.

Vi har også sammenlignet det som er viktig for folk, med hvor fornøyd de er med de ulike tilbudene der de bor. Avviket mellom viktigheten av moderate reisekostnader og misnøyen med dagens høye reisekostnader topper listen over hva unge voksne i Nord-Norge ønsker forbedret. Øvrige forhold der det er stort avvik mellom viktighet av tjenestetilbudet og tilfredshet på tjenesten der man bor er helsetjenestene, reisetid til andre steder i landet, sosiale møteplasser, tiltak for vekst i innbyggertall, offentlig transporttilbud, tiltak og bærekraftige arbeidsplasser, fritidsaktiviteter og utdanning. Vi ser at reisetid har stor betydning for bostedsvalget i flere regioner og næringer. Dette er spesielt tydelig [i forsvaret, hvor 2.000 ansatte](#)

[pendler, hvorav mange er i Nord-Norge](#). En viktig årsak er at mange vil nærmere familien. Tilsvarende finner vi for arbeidskraft i leverandørindustrien og petroleumssektoren i nord (Nilsen & Karlstad, 2019, Eikeland & Karlstad m.fl. 2009).

Vi finner store forskjeller i tilfredshet med ulike tilbud mellom de forskjellige gruppene av unge, spesielt innen helsetjenester. Her er det kommuner i sentralitetskategori 3 (Tromsø/Bodø) som er klart mest fornøyd. Og så er det en del områder der de minst sentrale kommunene, særlig sentralitet 6, er mest misfornøyd. Det gjelder særlig reisetid til andre regioner/andre deler av landet, kollektivtilbudet, tiltak for vekst i innbyggertall, sosiale møteplasser og utdanningsmuligheter, men også veiinfrastruktur og bærekraftige arbeidsplasser. Reisekostnader ved lange reiser er et område der alle grupper av unge i undersøkelsen er misfornøyd, uavhengig av geografi, kjønn, alder og utdanning.

SAMMENLIGNING AV ANDEL SOM SYNES TJENESTENE ER VIKTIGE OG HVOR FORNØYD MAN ER MED DISSE TJENESTENE DER MAN BOR.

Bolig og eierskap

Boligmarkedet er særdeles preget av «dyrtid» og usikre utsikter for privatøkonomien. Bygging av nye boliger har stanset opp, og etter flere år med stabil vekst i boligpriser har utviklingen endret seg vesentlig.

IFølge Eiendom Norges boligprisstatistikk har kostnadsvekst og rentetøkning ført til et fall i boligprisene høsten 2023. Også i Nord-Norge opplever mange at de ikke får solgt boligene sine. Mange boligprosjekter er lagt på is, og flere steder er boligmangelen merkbar. Dette skyldes delvis den økte flyktingestrømmen de siste årene, som har ført til at kommunene aktivt søker etter utleieenheter i markedet. Situasjonen varierer imidlertid geografisk og fra år til år, også innad i Nord-Norge, og utviklingen i senere tid har vært noe mindre negativ i Nord-Norge enn ellers.

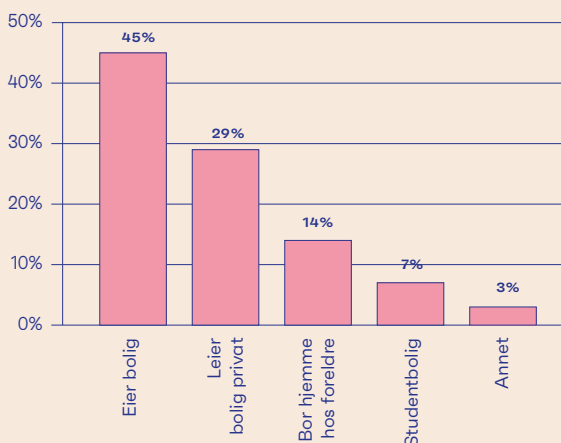
De som allerede er «inne» i boligmarkedet, står i en bedre situasjon, med mindre stigende renter tvinger dem til å selge. I Norge er det i høyere grad enn andre land tradisjon for å eie framfor å leie, og i 2021 bodde 82 prosent i eid bolig. Over tid har andelen leieboere gått noe opp. Det kan skyldes at høyere boligpriser og økt ulikhet (Aaberge mfl., 2021) gjør det vanskeligere å komme inn på boligmarkedet.

I vår undersøkelse er unge voksne den gruppen som i minst grad bor i eid bolig. Mange er studenter, har nettopp etablert seg på et nytt sted eller har ikke spart opp nok egenkapital til å kjøpe selv. Førstehjemindeksen viser at stadig færre boliger er tilgjengelig innenfor en typisk førstegangskjøpers budsjett. Når terskelen for å eie egen bolig blir høyere, vil flere bli stående ufrivillig på utsiden av boligmarkedet. Blant førstegangskjøperne kjøper et flertall sammen med andre. Landsgjennomsnittet er nå 60 prosent. En konsekvens av strammere økonomi kan være tendensen vi ser at fra begynnelsen av 2022 kom et klart oppsving i samkjøperandelen samtidig med boligprisveksten da og holdt seg siden høy og økte ytterligere fram til siste rapportering medio 2023 (Norges Eiendomsmeglerforbund).

Av respondentene i undersøkelsen eier 45 prosent egen bolig. 36 prosent leier bolig

privat eller bor i studentbolig, mens 14 prosent bor fortsatt hjemme hos foreldrene. Fra i fjor ser vi flere bor hos foreldrene, noe som kan skyldes strammere økonomi. Det samme fenomenet så vi midt i koronaperioden: Flere bodde hjemme hos foreldrene, noe som også kan ha sammenheng med at utdanningsinstitusjonene i større grad benyttet seg av fjernundervisning.

HVA ER DIN NÅVÆRENDE BOSITUASJON?

Av de som eier bolig bor 57 prosent i enebolig, 10 prosent i rekkehus og de øvrige i leilighet. Det er store forskjeller mellom by og bygd. I de to største byene, Tromsø og Bodø, svarer 59 prosent at de bor i leilighet mot 10 prosent i de minst sentrale kommunene (nivå 5 og 6). Det er også store forskjeller mellom aldersgruppene der andelen som bor i enebolig øker sterkt med alderen. Nærmere 70 prosent i alderen 30-34 år bor i enebolig og for de yngste bare en tredjedel.

60 prosent av de som eier bolig eier den sammen med partner mens 36 prosent alene. Bare 3 prosent har svart de eier bolig sammen med foreldre og ingen sammen med venner.

Diskriminering

Diskriminering

Diskriminering har fått fornyet fokus i samfunnsdebatten de siste årene. MeToo-bevegelsen og oppmerksomhet rundt LHBT+-rettigheter har ledet både til debatter og aksjoner – som har økt bevisstheten om problemstillingene i samfunnet.

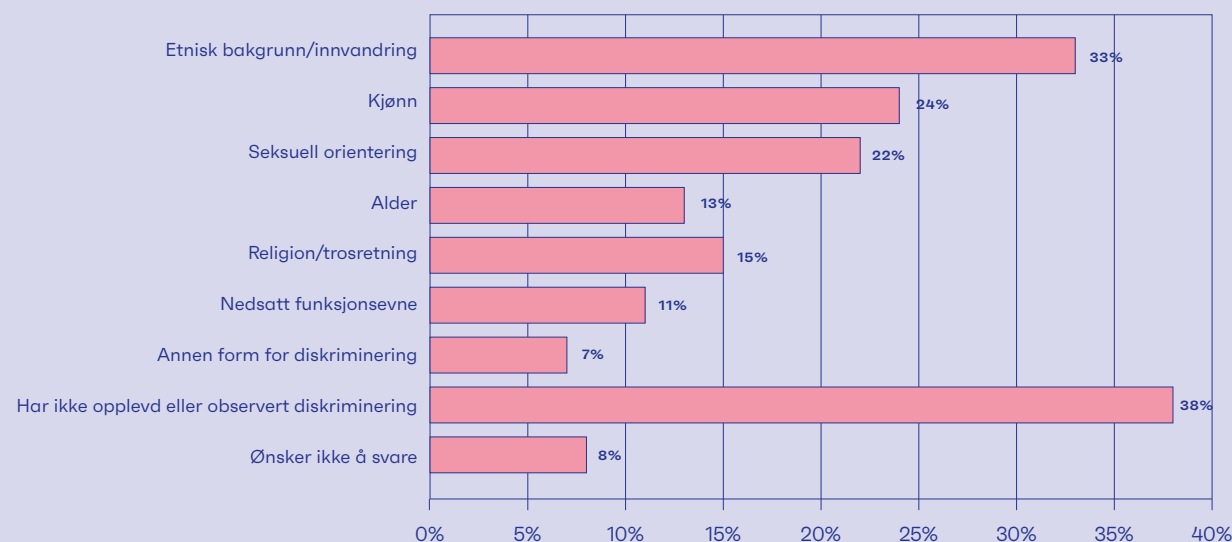
I tillegg har TV-serier som utforsker innvandrer miljøenes møte med vestlige verdier, filmer som tar for seg samisk identitet i lys av Alta-Kautokeino-utbyggingen, og protestene mot vindkraftutbygging på Fosen i reindriftsområder, alle bidratt til den pågående samfunnsdebatten om diskriminering og mangfold.

Diskriminering i ulike former er tidligere dokumentert blant annet i SSBs kartlegging av livskvalitet (Støren & Rønning, 2021). Her svarte 23 prosent at de selv hadde blitt utsatt for diskriminering i løpet av det siste året. I en nyere måling om [diskriminering blant personer med innvandrerbakgrunn](#) svarte hele 41 prosent at de hadde opplevd diskriminering. En kunnskapsoversikt over nordisk forskning på diskriminering, trakassering og likestilling

utarbeidet for Norges forskningsråd gir et godt innblikk i denne omfattende problematikken (Aksnes et al., 2021/NIFU-rapport 2021:14).

62 prosent av respondentene i undersøkelsen oppgir at de har opplevd eller observert diskriminering. Dette er noe lavere enn i fjor, da tallet var 66 prosent, og enda lavere enn for to år siden. Diskriminering basert på etnisk bakgrunn eller innvandringsstatus er mest utbredt, med 33 prosent som har opplevd dette. Også dette tallet er lavere enn i fjor. Deretter følger diskriminering basert på kjønn, med 24 prosent, og seksuell orientering, med 22 prosent. Begge disse tallene er klart lavere enn i forrige år. Omtrent 10-15 prosent har sett eller opplevd diskriminering på grunn av religion, tro, alder eller funksjonsevne.

ANDEL SOM HAR OPPLEVD ELLER OBSERVERT ULIKE FORMER FOR DISKRIMINERING DE SISTE 6 MÅNEDENE

Kvinner svarer oftere at de har bevitnet eller blitt utsatt for diskriminering enn menn. Størst utslag har det for etnisk bakgrunn/innvandring og kvinners opplevelser som trekker opp totalinntrykket av diskriminering på dette området, men også på seksuell orientering og kjønnsdiskriminering har kvinnene i undersøkelsen vært mest utsatt. De største byene (sentralitet 3) er overrepresentert i diskriminering på seksuell orientering. Muligens kan det ha sammenheng med en større konsentrasjon av LHBT-personer der ved at de [ofte flytter inn til større byer](#). Det forklares med at det der er «større offentlighet, og det finnes utesteder og samleplasser hvor man kan treffe andre LHBT-personer». For innvandring/etnisk bakgrunn er det henholdsvis i de største byene (sentralitet 3) og de mest rurale kommunene (sentralitet 6) der mest diskriminering oppleves i vår undersøkelse. Muligens kan det også her skyldes en viss geografisk konsentrasjon av disse gruppene, men på ulike måter, der gjerne etniske grupper/innvandrere ønsker å bo i større byer. Det framgår blant annet ved at en betydelig andel av innenlandsk flytting mot sentrum består av opprinnelig innvandrere (Karlstad; 2020, 2021).

I mindre distriktskommuner skjer det gjerne ved en betydelig økning av arbeidskraft i perioder med sesongarbeid, og i perioder med større mottak av flyktninger så vil de være mer synlige i kommuner med få innbyggere.

På spørsmål om i hvilken grad man opplever at ulike former for diskriminering forekommer i Nord-Norge var det for alle kategoriene «bare» 3-5 prosent som mente slik diskriminering var svært utbredt. Om diskrimineringen var «nokså utbredt» var det klart flest og 30 prosent som mente det gjelder for innvandring/etnisk bakgrunn, og dernest var det om lag én av fem som mente diskriminering var nokså utbredt for seksuell orientering, kjønn og religion/trosretning.

Diskriminering er et utbredt og alvorlig problem. Det kan gi folk ulike muligheter i arbeidslivet og sosialt, men det påvirker også livskvaliteten. SSB-undersøkelsen om livskvalitet (Støren & Rønning, 2021) viser klart at de som har opplevd diskriminering jevnt over er mindre fornøyd med livet.

kbnn:

Meninger om hvorfor det fødes færre barn

Meninger om hvorfor det fødes færre barn

Samlet fruktbarhetstall (SFT) ble målt til 1,41 barn per kvinne i 2022. Det er [det laveste som noen gang er målt i Norge \(SSB\)](#). Med unntak av 2021, har SFT falt hvert eneste år siden 2009 da SFT var på 1,98 barn per kvinne.

Økningen i fruktbarheten i 2021 viste seg å være en enkelthendelse i det andre året av koronapandemien. Vi er nå tilbake til trenden. At vi får færre barn er ikke noe nytt fenomen. På 1800-tallet fikk hver kvinne i Norge i snitt 4,5 barn. Da 2. verdenskrig brøt ut i Norge i 1940, fikk de godt under to. Etter noen større kull i etterkrigstiden har fødselstallene stort sett fortsatt å dale.

Nedgangen er særlig stor for kvinner i alderen 25 til 34 år. Siden andelen av 30-åringene som ikke har fått barn har økt til hele 54 prosent, sammenlignet med 42 prosent ti år tidligere, er det tvilsomt at dagens kvinner vil få like mange barn som tidligere generasjoner har gjort. En viktig årsak til nedgangen i fruktbarheten er at stadig flere kvinner venter lenger med å få sitt første barn. Gjennomsnittsalderen for førstegangsfødende passerte for to år siden 30 år, og er en økning med to år sammenlignet med ti år tidligere. Årsakene til lavere fødselstall er ikke primært at færre får barn, men at færre får barn nummer to og tre. Nord-Norge har tradisjonelt hatt høyere fødselstall enn landet ellers, men dette har utjevnet seg. Det er stort sett [bare Oslo, Innlandet og Vestfold/Telemark som ligger lavere nå](#).

Nedgangen i fruktbarheten er ikke et særnorsk fenomen. Våre nordiske naboland opplever også en stor nedgang. Danmark og Sverige ligger noe høyere, men klart lavest er SFT i Finland med 1,32. Dette viser at nedgangen

i fruktbarheten ikke bare kan forklares med forhold innad i Norge, men er en [del av en internasjonal utvikling](#). Årsakene til nedgangen er sammensatt og noe som har skjedd i omtrent alle land. Globalt framheves det hvordan denne utviklingen forsterker problemene med en krypende arbeidsstyrke, økende utgifter til helsetjenester og pensjon – samt at færre utdannede unge arbeidstakere vil komme inn på arbeidsmarkedet, noe som [vil redusere innovasjon og økonomisk vekst](#).

Vi ønsker å vite mer om hva unge i nord mener er viktige årsaker til at færre barn fødes i landsdelen. Resultatene bekrefter at det er mange årsaker til at flere ikke får barn, eller ikke får et barn til.

Årsakene til de lave fødselstallene kan deles inn i to hovedkategorier: Antallet unge kvinner i fødedyktig alder som bor i landsdelen, og hvor mange barn disse kvinnene forventes å få i løpet av livet. Førstnevnte er den som i undersøkelsen framstår som den tredje viktigste årsaken til lave fødselstall i Nord-Norge. Hele 68 prosent har svart at «unge flytter sørover» har stor betydning for færre fødsler. 75 prosent svarte dette i fjor.

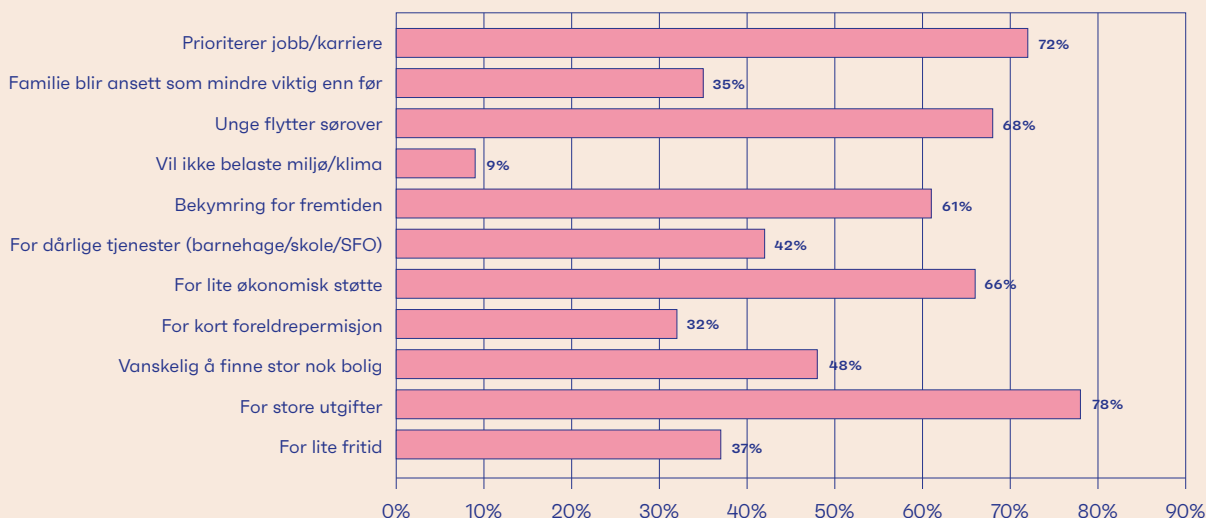
Blant ulike årsaker til at unge som bor i landsdelen føder færre er det to forhold som peker seg ut. Her er det økonomi og karriere som rangeres som viktigste årsaker, og disse har jo også en viss sammenheng fordi jobb er

en forutsetning for privatøkonomien. Hele 72 prosent svarer at prioritering av jobb/karriere er blant årsaker som betyr mye når man planlegger antall barn, og dette kan også sees i sammenheng med at alderen på førstegangs-fødende har økt. At flere tar lange utdanninger i sin karriereplanlegging henger også sammen med dette.

Når det kommer til økonomi, spiller jobb en viktig rolle. Dette inkluderer faktorer som om man har en enkeltinntekt eller dobbeltinntekt

i husholdningen – samt utgifter til bolig, bil, energi og tilgjengelige støtteordninger. 78 prosent oppgir «for store utgifter» som stor betydning for at man velger å få færre barn. Ytterligere svarer 66 prosent at «for lite økonomisk støtte» betyr mye om man som ung voksen ikke ser seg råd og tid til å få flere barn. Flere enn i fjor svarer at store utgifter og for lite økonomisk støtte er viktig årsak for å få flere barn.

ANDEL SOM MENER FØLGENDE HAR STOR BETYDNING FOR FÆRRE BARN

Seks av ti svarer i undersøkelsen at bekymring for fremtiden har stor betydning for fødselstallene. Samtidig mener bare ni prosent at et ønske om ikke å belaste klima og miljø er en viktig årsak. Kanskje er dette fordi andre fremtidsbekymringer er noe folk er mer redde for skal ramme akkurat oss og våre barn, i alle fall her i Nord-Norge.

48 prosent svarer at det er vanskelig å finne stor nok bolig til å få flere barn, i fjor svarte 62 prosent det samme. I byene har boligprisene fram til i år, over lang tid, vokst mye mer enn konsumprisindeksen. Spesielt mange angir bolig som et problem i de mest sentrale kommunene. Det gjelder ikke minst mange av de uten høyere utdanning, og kan skyldes at de har lavere inntekt. På bygda kan det være vanskelig å finne boliger på markedet (Nygaard, Lie & Karlstad, 2010; Bjørn mfl., 2022). Dette skyldes blant annet at markedsprisen for bruktboliger ofte er lavere enn for nye boliger, og at bruktboliger i distriktene ofte blir kjøpt som ferieboliger av familier i bykommuner med god økonomi. Samtidig har det på den ene siden vært [vanskelig å få lån for å bygge nytt](#), og på den

andre siden har flere hatt utfordringer med å selge sin bolig til en akseptabel pris i dagens marked.

42 prosent svarer at kvaliteten eller tilgjengeligheten til barnehage, skole og SFO er for dårlig mange steder. Spesielt i rurale kommuner oppgis dette som en viktig grunn til lavere fruktbarhet, og slik var det også i fjor. I de minst sentrale kommunene (nivå 5 og 6) svarer nå 55 prosent at dette er viktig. Bare 34 prosent i byene svarer det samme. Også kvinner er mindre fornøyde enn menn med kvaliteten i barnehage/skole/SFO. Selv om barnehagedekningen nå er [mye høyere enn for noen tiår](#) siden, kan avstandene til både barnehage og skole ha økt. I 1995 var det 865 barnehager i Nord-Norge, [i 2021 kun 615](#). Tre av ti grunnskoler i landsdelen [har forsvunnet siden 2002](#). Nedlegging av småskoler og barnehager i små grender i kommunene er en utvikling som fortsatt pågår.

I undersøkelsen er det spesielt mange kvinner som peker på for kort foreldrepermisjon, til dels også mer bekymring for fremtiden og for lite

økonomisk støtte, som årsaker, sammenlignet med menn. Lengden på foreldrepermisjon og fedrekvote har vært mye debattert, og det har vært flere endringer etter at fedrekvoten først ble innført i 1993. Fra 2018 har fedre (eller medmor) hatt en kvote på 15 uker.

I undersøkelsen hadde vi også spørsmål med muligheter for å tilføye egne forklaringer utover de faste svaralternativene. Der er blant annet helsetilbudet for gravide og fødende i distriktene trukket frem av flere som en årsak til nedgangen i fødselstallene. Dette samsvarer godt med at forskjellen i [fruktbarhet mellom by og bygd har gått ned](#). Helsetilbud og lokale fødeavdelinger skaper stort engasjement, og store avstander til fødeavdelingen, særlig for førstegangsfødende, kan øke risikoen for komplikasjoner. Andre årsaker respondentene tilføyde var mindre hjelp fra familie enn før

fordi færre bor der de er oppvokst, behov for at begge foreldre er i jobb for å trygge familieøkonomien og det fører til «stress og tidsklemme» i hverdagen. Flere nevner også mer åpenhet og aksept rundt det at flere ikke ønsker å få barn.

Totalt sett viser resultatene at det ikke er én hovedgrunn til at fødselstallene faller. Det er totalbelastningen med økonomi, fritid, offentlige tjenester, vanskeligere å få hjelp fra familie, fremtidsutsikter og bolig som gjør at det for mange ikke er plass til barn, eller et andre og tredje barn. Kompleksiteten i dette temaet støttes også av tidligere forskning (Hart & Kravdal, 2020; Dommermuth mfl., 2015), som peker på både økonomiske forhold, fleksibilitet i arbeidslivet, normer og forventninger i samfunnet, og pris og kvalitet på offentlige tjenester som forklaringer.

Metode og definisjoner

Undersøkelsen ble gjennomført i 2023 av NORCE Norwegian Research Center AS på oppdrag fra Sparebank 1 Nord-Norge. Det ble åpnet for besvarelser 1. august og siste svar kom inn 13. september.

Lenke til undersøkelsen ble spredt i bankens nettverk og på sosiale medier i perioden. Dette ble supplert med at NORCE distribuerte lenke på sine kanaler og enkelte andre arenaer, og dessuten distribuerte lenke via SMS til 6.000 tilfeldige personer i Nord-Norge innenfor aldersgruppene som var målet for undersøkelsen. Totalt fulgte 884 personer lenken til undersøkelsen. 413 av disse gikk gjennom alle sidene og trykte «Avslutt» på siste side. Respondentene hadde mulighet til å hoppe over spørsmål de ikke ønsket å svare på. Etter en gjennomgang av besvarelsene besto det endelige utvalget av 393 respondenter.

Målgruppen var bosatte i Nord-Norge i alderen 18-34 år. Det første spørsmålet i skjemaet var hvorvidt de var i denne målgruppen. De som ikke svarte dette, eller svarte på spørsmålet om alder at de var under 18 eller over 38, ble utelatt fra det endelige utvalget.

Det endelige utvalget ble vektet på kjønn, aldersgrupper (18-24, 25-29, 30-34 år) og sentralitetsnivå 3-6 ([SSBs definisjon](#)). Utvalget ble sammenlignet med befolkningsdata for regionen. For sentralitetsnivå ble [faktisk bostedskommune](#) fra SSB for 2021 benyttet, men ble fremskrevet til 2022 ved å bruke kommunevise endringer i formell (folkeregistrert) befolkning fra 2021-2022. Respondentene som tilhører grupper det var færre av i undersøkelsen enn i befolkningen ble vektet opp, det vil si at deres svar teller noe mer enn de som tilhører grupper som var overrepresentert. Vektene varierer mellom 0,44 og 2,82.

Siden utvalget baserer seg på selvseleksjon kan det være noe skjevhet i utvalget selv om det er vektet på de kriterier vi kan si noe om. Det kan være at utvalget er en gruppe som er mer engasjert enn andre. Siden spørreskjemaet er relativt omfattende kan det være at utvalget består av over gjennomsnittet engasjerte mennesker som ønsker å si sin mening.

Referanser

- Aksnes, Dag W., Bergene, Ann Cecilie, Fossum, Lone Wanderås og Sabine Wollscheid. (2014). Nordisk forskning om diskriminering, trakassering og likestilling. En forenklet kunnskapsoversikt. NIFU-rapport 2021:14.
- Angell, Elisabeth (red), Eikeland, Sveinung, Grünfeld, Leo A. (Menon), Lie, Ivar, Myhr, Sindre, Nygaard, Vigdis og Pedersen, Paul. (2012). Tiltakssonen for Finnmark og Nord-Troms - utviklingstrekk og gjennomgang av virkemidlene. Norut-rapport 2012:2.
- Bjørn, Emil Cappelen, Gleinsvik, Audun, Gunstad, Ingeborg Flaten, Norberg-Schulz, Marthe, Reite, Endre Jo og Røtnes, Rolf. (2022). Kartlegging av tilgang og pris på boligfinansiering i distriktene. Samfunnsøkonomisk Analyse-rapport 2-2022.
- Dommermuth, Lars, Hart, Rannveig Kaldager, Lappegård, Trude, Rønsen, Marit og Wiik, Kenneth Aarskaug (2015). Kunnskapsstatus om fruktbarhet og samliv i Norge. SSB-rapport 2015/31.
- Eikeland, Sveinung, Karlstad, Stig et al. (2009): Følgeforskning Snøhvit utbyggingen, sluttrapport – regionale virkninger næringsliv og samfunn, partnerskapsarbeid, innovasjonsprosesser og regionale leverandørers rolle. "Dette er Snøhvit", Northern Research Institute, Norut Alta rapport 2009:3.
- Frivillighet Norge/Kantar. (2020-2023). Frivillighetsbarometeret 2020-2023.
- Hart, Rannveig K. og Kravdal, Øystein. (2020). Fallende fruktbarhet i Norge. Rapport 2020. Folkehelseinstituttet.
- Karlstad, Stig (2020): Arbeidskraft og kompetanse for verdiskaping. Finnmark. NORCE-rapport 2020:20
- Karlstad, Stig (2021): Nærings- og arbeidsliv i endring – første år med covid-19 pandemi. Troms og Finnmark. Rapport 2021/25, NORCE Samfunn. Del av Norce prosjektet: Økt pandemiberedskap og resiliens – samfunnsvirkninger.
- Kleven, Øyvinn. (2016). Nordmenn på tillitstoppen i Europa. SSB Samfunnsspeilet 2/2016.
- Lappegård, Trude, Kornstad, Tom, Dommermuth, Lars og Kristensen, Axel Peter. (2022) Understanding the positive effects of the COVID-19 pandemic on women's fertility in Norway. SSB Discussion Papers No. 979.
- Likestillings- og diskrimineringsombudet. (2018). Hatefulle ytringer i offentlig debatt på nett.
- Nilsen, Trond og Karlstad, Stig (2019): Følgeforskning Goliat (2019): Sluttrapport fra forskningsprosjektet om regionale ringvirkninger fra utbyggings- og driftsfase av Goliat. Rapport 2019:6, NORCE.
- Nygaard, Vigdis, Lie, Ivar og Karlstad, Stig. (2010) En analyse av små, usikre eller stagnerende boligmarkeder. Norut-rapport 2010:13.
- Støren, Kristina Strand og Rønning, Elisabeth. (2021). Livskvalitet i Norge 2021. SSB-rapport 2021/27.
- Sørli, Kjetil, Aure, Marit og Langset, Bjørg. (2012). Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? Bo- og flyttemotiver de første årene på 2000-tallet. NIBR-rapport 2012:22.
- Young, Paul J., Harper, Anna B., Huntingford, Chris, Paul, Nigel D., Morgenstern, Olaf, Newman, Paul A., Oman, Luke D., Madronich, Sasha og Garcia, Rolando R. (2021). The Montreal Protocol protects the terrestrial carbon sink. Nature 596, 384–388 (2021).
- Øistad, Beate Sletvold og Veledar, Amna. (2021). Hatefulle ytringer på nett. Rapport fra likestillings- og diskrimineringsombudet.
- Åmås, Knut Olav. (2016). «Makteliten», Kagge forlag, august 2016.
- Aaberge, Rolf, Mogstad, Magne, Vestad, Ola L. og Vestre, Arnstein. (2021). Økonomisk ulikhet i Norge i det 21. århundre. SSB-rapport 2021/33.

kbnn:

